SOSIAALITYÖN JA EKOLOGISTEN KYSYMYSTEN VÄLINEN SUHDE SOSIAALITYÖN OPISKELIJOIDEN NÄKÖKULMASTA KEVÄÄLLÄ 2021

Anne Aalto
Maisterintutkielma
Sosiaalityö
Yhteiskuntatieteiden ja
filosofian laitos
Jyväskylän yliopisto
Syksy 2022

JYVÄSKYLÄN YLIOPISTO

Tiedekunta Humanistis-yhteiskuntatieteellinen	Laitos Yhteiskuntatieteiden ja filosofian laitos
Tekijä Anne Aalto	
Työn nimi Sosiaalityön ja ekologisten kysymysten välinen suhde sosiaalityön opiskelijoiden näkökulmasta keväällä 2021	
Oppiaine Sosiaalityö	Työn tyyppi Pro gradu -tutkielma
Aika Elokuu 2022	Sivumäärä 59 sivua ja 5 liitesivua
Ohjaaja Kati Närhi	

Tiivistelmä

Tässä pro gradu -tutkielmassa tarkastellaan miten sosiaalityön opiskelijat ymmärtävät sosiaalityön ja ekologisten kysymysten yhteyden. Tutkimuksessa selvitetään, mitä luonnonympäristö merkitsee sosiaalityön opiskelijoille, ja mitkä tekijät heidän mielestään estävät tai edistävät ekologisten kysymysten tulemiseen osaksi sosiaalityön käytäntöjä. Tutkimus ajoittuu ajankohtaan, jolloin ekologiset kysymykset eivät ole kuuluneet suomalaisen sosiaalityön maisteriohjelmaan, mutta ensimmäinen teemaan liittyvä kurssi oli alkamassa. Tutkimuksen tarkoitus on tuoda esille se, että ekologiset kriisit aiheuttavat myös sosiaalisia ongelmia ja ovat siten osa sosiaalityön kenttää. Sosiaalityöllä on tärkeä tehtävä ekologisten kriisien hallinnassa, ja siksi ekologisten kysymysten tulee kuulua sosiaalityön opintoihin. Tutkimuksen lähestymistapa on ekokriittinen.

Tutkimus on laadullinen. Aineisto on kerätty laadullisena kyselynä (N=47) ja analysoitu teoriaohjaavan sisällönanalyysin keinoin. Tutkimus osoitti, että kyseiselle kurssille osallistuvilla sosiaalityön opiskelijoilla on läheinen suhde luontoon. Luonto osoittautuu tärkeäksi hyvinvoinnin lähteeksi ja monille on tärkeää toimia luontoa suojellen. Sosiaalityön opiskelijoilla ei kuitenkaan ole selkeää kuvaa siitä, miten ekologiset kysymykset liittyvät sosiaalityöhön. Käsitykset vaihtelevat alueellisesti ja sisällöllisesti. Sosiaalityö nähdään usein kapeasta näkökulmasta ja yleinen käsitys on, että ihminen on luonnon yläpuolella. Globaali tai glokaali sosiaalityön näkökulma ei ollut vastaajille yleinen. Vain harva vastaaja näki, että ihminen on osa luontoa.

Vain pienellä osalla vastaajista oli havaintoja siitä, että ekologiset kysymykset on huomioitu sosiaalityön ammatin käytännöissä. Yleisimpinä esteinä ekologisten kysymysten huomioimiselle he näkivät organisaation tiukat resurssit, vallitsevat arvot ja asenteet sekä erityisesti tiedon puutteen. Edistävinä tekijöinä vastaajat näkivät estävien tekijöiden kääntöpuolet. Kun tietoa on riittävästi, se voi vaikuttaa yhteiskunnan ja organisaatioiden arvoihin ja asenteisiin. Näillä on vaikutusta resursseihin ja mahdollisuuteen toimia luonto huomioiden. Tieto osoittautui tärkeimmäksi tekijäksi ekososiaalisten kriisien hallinnassa.

Asiasanat ekologiset kysymykset, ekososiaalinen sosiaalityö, ekososiaalinen siirtymä

Säilytyspaikka Jyväskylän yliopisto

Muita tietoja

SISÄLLYS

1 JOHDANTO 1

2 SOSIAALITYÖN JA YMPÄRISTÖKYSYMYSTEN YHTEYS AIKAISEMPIEN TUTKIMUSTEN VALOSSA 4

3 EKOSOSIAALINEN SIIRTYMÄ SOSIAALITYÖN HAASTEENA JA MAHDOLLISUUTENA 9
3.1 Ekososiaalisen siirtymän lähtökohdat 9
3.2 Sosiaalityön tehtävä ekososiaalisessa siirtymässä 12
3.3 Kohti sosiaalityön siirtymää ekososiaaliseksi sosiaalityöksi 14
3.3.1 Ontologia, oleminen (being): yksilön yhteys luonnon kanssa 15
3.3.2 Ontologia, oleminen (being): yksilön yhteys luonnon kanssa 16
3.3.3 Metodologia, tekeminen (doing): käytännön tasot 18
3.4 Ekososiaalisen sosiaalityön käytännön haasteet 20

4 AIKAISEMPIA TUTKIMUKSIA OPISKELIJOIDEN NÄKEMYKSISTÄ 22
4.1 Tuloksia tutkimuksittain 22
4.2 Tutkimustulosten yhteiset piirteet 27

5 TUTKIMUSASETELMA 28
5.1 Konteksti 28
5.2 Tutkimustehtävä ja tutkimuskysymykset 29
5.3 Aineistonkeruu ja tutkimusaineisto 30
5.4 Aineiston analyysi 32
5.5 Eettiset kysymykset ja luotettavuus 36

6 TUTKIMUSTULOKSET 38
6.1 Läheinen suhde luontoon 38
6.2 Ihmisen paikka ekososiaalisen sosiaalityön määrittäjänä 41
6.2.1 Paikallinen, globaali vai glokaali taso? 42
6.2.2 Asiasisällön laajenemista 44
6.3 Tieto on muutoksen avain 46
6.3.1 Havaintoja työpaikoilta 46
6.3.2 Ekologisten kysymysten huomioimisen esteet ja edistävät tekijät 49
6.3.3 Muutoksen mahdollisuus? 51

7 JOHTOPÄÄTÖKSET JA POHDINTAA 53
7.1 Johtopäätökset 53
7.2 Pohdintaa 57

LÄHTEET 55

LIITTEET

LIITE 1 Kutsu kyselyyn
LIITE 2 Kyselyn kysymykset
LIITE 3 Ala-ylä- ja pääluokat vastaajille esitettyihin kysymyksiin 1 ja 2
LIITE 4 Ala-ylä- ja pääluokat vastaajille esitettyyn kysymykseen 3
LIITE 5 Ala-ylä- ja pääluokat vastaajille esitettyihin kysymyksiin 4 ja 5

KUVIOT

KUVIO 1 Transformatiivinen eli siirtymän ekososiaalimalli (Transformative eco-social model)

TAULUKOT

TAULUKKO 1 Ekososiaalisen siirtymän kolme skenaariota
TAULUKKO 2 Ekososiaalisen sosiaalityön metodologiset tasot
TAULUKKO 3 Tutkimukseen vastanneet yliopiston mukaan
TAULUKKO 4 Tutkimukseen vastanneiden ikäjakauma ikäluokittain
TAULUKKO 5 Tutkimuskysymysten ja vastaajille esitettyjen kysymysten yhteys

1 JOHDANTO

Sain kipinän tämän sosiaalityön pro gradu- tutkielman tekemiseen silkasta hämmennyksestä; miksi sosiaalityön syventävien opintojen joukossa on uusi, ympäristöön ja ekologisiin kysymyksiin liittyvä sosiaalityön kurssi? Asia kiinnosti minua erityisen paljon, sillä olen aikaisemmin valmistunut maisteriksi luonnontieteiden alalta ja työskennellyt pitkään ympäristönhallinnan parissa. Olen tietoinen, että maapallon ympäristön tilanne on vakava: ilmastonmuutos, luonnonkatastrofit sekä luonnon monimuotoisuuden häviäminen ovat kasvava uhka maapallon kestävyydelle. (UNEP 2020). Näen tämän aihepiirin kuuluvan kuitenkin luonnontieteilijöiden tutkimuskenttään. En heti ymmärtänyt ympäristökysymysten ja sosiaalityön yhteyttä. Sosiaalityön opinnoissa olen saanut monipuolista oppia lähinnä ihmisten ja perheiden auttamisesta ja tukemisesta. Olen jäsentänyt sosiaalityön pääasiassa toimistossa, laitoksissa tai ihmisten kodeissa tehtävänä asiakastyönä, jota usein hallitsee annetut työkäytännöt ja kiire. Pohdin, miksi ympäristökysymyksiä opetetaan sosiaalityön syventävän opetuksen kurssina? Asiaan perehdyttyäni oivalsin, että kyseessä on hyvin ajankohtainen ja tärkeä asia. En enää epäillyt tarttua aiheeseen.

Elämme monimuotoisten kriisien aikaa (Dominelli 2012, 30). Yhä voimistuva ilmaston lämpeneminen, maaperän, ilman ja veden saastuminen sekä luonnonvarojen ehtyminen ovat vakavia ekologisia, taloudellisia ja sosiaalisia kriisejä synnyttäviä, ihmisen aiheuttamia ilmiöitä (IPCC 2019; Hotakainen 2008, 93; Herath 2017, 271). Paradoksaalista on, että nämä kriisit saavat alkunsa pääasiassa rikkaalla, pohjoisella pallonpuoliskolla tapahtuvista ihmisen toiminnoista, kuten teollisuus, liikenne, lämmitys ja länsimainen kulutuskulttuuri. Kuitenkin itse kriisit ilmenevät voimakkaimmin eteläisillä, köyhillä sekä luonnostaan herkillä ja haavoittuvilla alueilla. Siellä ekologisten kriisien aikaan saamat tulvat, kuivuus ja luonnon tuhoutuminen aiheuttavat vakavia sosiaalisia kriisejä, kuten nälänhätää, juomaveden puutetta, köyhyyttä, turvattomuutta, sairauksia ja ihmishenkien menetyksiä. (Alston 2017, 91–103; Hotakainen 2008, 163–189). Kysymyksessä on ihmis- ja ympäristöoikeusongelma: suurimmat ongelmat kasaantuvat kaikkein

heikompiosaisille, joilla ei ole resursseja puolustautua niitä vastaan (McKinnon 2013, 156; Dominelli 2012, 2; Peeters 2012, 287). Jef Peeters (2012) korostaa sosiaalisen epäoikeudenmukaisuuden yhä pahenevan; ero rikkaiden ja köyhien välillä kasvaa, paitsi globaalilla tasolla, myös maiden sisällä. (Peeters 2012, 287). Sosiaalityön tehtävä on heikompiosaisten puolustaminen ja oikeudenmukaisuuden edistäminen, mutta ekologiset kriisit ovat osoitus siitä, että sosiaalityö on epäonnistunut tärkeässä tehtävässään suojella kaikkein heikompiosaisia (Dominelli 2012). Tällä hetkellä vallalla oleva sosiaalityön oppi ei käsittele ekologisia ongelmia, koska se ei tunnusta ihmisen ja luonnon välistä keskinäistä riippuvuussuhdetta, vaan sen näkemyksen mukaan ihminen on luonnon yläpuolella ja hallitsee luontoa (Närhi & Matthies 2018, 492). Rakenteelliseen sosiaalityöhön asemoituva ekososiaalinen sosiaalityö ymmärtää asian toisin: se näkee, että ihminen on osa luontoa. Sen mukaan ihmisen hyvinvointi ja elinmahdollisuudet ovat riippuvaisia koko maapallon ekosysteemien tasapainosta (Boetto 2017, 50; Dominelli 2012; Närhi & Matthies 2016). Muutos ajattelutavassa on syvällinen (Boetto 2017; Närhi & Matthies 2018).

Tämän tutkielman aineiston keruu ajoittuu tammikuuhun 2021, jolloin Jyväskylän yliopiston sosiaalityön yksikössä alkoi ympäristöön ja ekologisiin kysymyksiin liittyvä sosiaalityön syventävä kurssi, Social Work in Ecosocial Transition. Koska en ollut tietoinen Suomen yliopistoissa vastaavasta aikaisemmin järjestetystä kurssista, halusin selvittää, mistä pohjimmiltaan on kysymys, ja miksi kyseinen kurssi järjestetään osana sosiaalityön koulutusta. Erityisesti halusin selvittää ennen kurssin alkua, miten kurssille osallistuvat sosiaalityön opiskelijat ymmärsivät ympäristökysymyksen osana sosiaalityön kontekstia, ja miten he jäsensivät sosiaalityön ja ympäristön keskinäisen suhteen.

Tutkielman luvussa 2 hahmotan aikaisempien tutkimusten pohjalta, minkä vaiheiden kautta ympäristö on tullut osaksi sosiaalityötä. Luvussa 3 avaan teorian kautta ekososiaalista siirtymää ja sosiaalityön tehtävää ekososiaalisessa siirtymässä. Luvussa 4 tuon esille opiskelijoiden ajatuksia sosiaalityön ja ekologisten kysymysten keskinäisestä suhteesta aikaisempien tutkimusten tekijöiden tulkitsemina. Luvussa 5 käyn läpi tämän tutkimuksen teon prosessia. Kuvailen kontekstin, jossa tutkimus tapahtuu. Esitän tutkimustehtäväni ja -kysymykseni sekä käyttämäni aineistonkeruumenetelmän ja aineiston analyysin. Luvussa 6 esitän tutkimuksen tulokset. Luvussa 7 käyn läpi tutkimuksen johtopäätökset ja tuon esiin tutkielman tekoon liittyvät pohdintani.

2 SOSIAALITYÖN JA YMPÄRISTÖKYSYMYSTEN YHTEYS AIKAISEMPIEN TUTKIMUSTEN VALOSSA

Käsite ´ympäristö´ on kuulunut sosiaalityöhön jo sosiaalityön pioneeriajoista alkaen. Käsite oli olennainen osa molempien 1900-luvun vaihteessa vaikuttaneiden sosiaalityön pioneerien, Mary Richmondin ja Jane Addamsin käsitystä ihmisen hyvinvoinnista. Näiden antama merkitys käsitteelle oli kuitenkin erilainen, ja nämä merkitykset ovat jääneet sosiaalityön jäsentymiseen erilaisina lähestymistapoina (Närhi & Matthies 2001, 19; 38; Närhi & Matthies 2016, 21–38; Peeters 2012, 288; Dominelli 2012, 21–22).

Mary Richmond tutki case work-työssään ihmisten välistä vuorovaikutusta ja sosiaalista verkostoa. Richmond tutki ihmistä sosiaalisessa ympäristössään (PIE, person-in-environment), jossa sosiaalisella ympäristöllä oli dominoiva merkitys ihmisen hyvinvoinnille. Sosiaalinen ympäristö oli Richmondille holistinen, kokonaisvaltainen systeemi, jossa jokainen systeemin osa vaikuttaa toiseen. Tämä oli merkittävä vaihe systeemiteoreettisen lähestymistavan synnyssä (Närhi & Matthies 2001, 20). Richmond huomioi myös luonnonympäristön case work-työssään, mutta keskittyi voimakkaammin ihmisten välisiin suhteisiin (Peeters 2012, 288; Närhi & Matthies 2001, 18; Närhi & Matthies 2016, 25).

Richmondin opeista systeemiteoreettinen lähestymistapa oli suuressa suosiossa 1970-luvun sosiaalityön käytännöissä. Myös case work -työtapa on jäänyt elämään nykyiseen sosiaalityöhön. Luonnonympäristön suojelun näkökulmasta systeemiteoreettista lähestymistapaa ei pidetty edistyksellisenä, sillä se rajoittui ihmisten auttamiseen siinä, että nämä sopeutuvat yhteiskunnassa ja luonnonympäristössä tapahtuviin muutoksiin. Se ei vastustanut näitä muutoksia poliittisesti, vaan hyväksyi ne neutraalisti. (Dominelli 2012, 26; Närhi & Matthies 2018, 492).

Yhteisöllisen sosiaalityön uranuurtajalle Jane Addamsille ympäristö taas oli laajempi käsite; se oli paitsi sosiaalinen, myös fyysinen, rakennettu kaupunkimainen ympäristö paikallisine palveluineen. (Närhi & Matthies 2001, 18–19). Addams oivalsi, että sosiaaliset ongelmat, kuten työttömyys, köyhyys, rikollisuus ja lasten suuri kuolleisuus eivät johtuneet ihmisten biologisista ominaisuuksista, vaan heidän elinympäristöistään ja niiden taustalla olevista yhteiskunnallisista rakenteista. Ihmiset tulisi nähdä siinä kontekstissa, jossa he elävät. Addams suhtautui ongelmia aiheuttaviin elinympäristön rakenteisiin kriittisesti ja pyrki poistamaan niitä kollektiivisesti ja poliittisin ottein. Addamsin kriittinen lähestymistapa reagoida elinympäristön rakenteellisiin ongelmiin on ollut lähtökohta tämän päivän rakenteelliselle, ja erityisesti ekososiaaliselle sosiaalityölle. Ekokriittinen lähestymistapa sai alkunsa. (Närhi & Matthies 2001, 19; Närhi & Matthies 2016, 24–55).

Kun ihmisten tietoisuus maapallon ekologisista kriiseistä heräsi 1970-luvulla, ekokriittinen lähestymistapa voimistui. Saksassa alkaneen kritiikin kohteena oli länsimainen, kapitalistinen yhteiskuntamalli, joka perustuu jatkuvaan taloudelliseen kasvuun. Kritiikin mukaan tämä yhteiskuntamalli käyttää hyväkseen ihmisen ja luonnon voimavaroja saadakseen taloudellista voittoa ja hyötyä. Tietoisuuden leviäminen ekokriittisten vihreiden liikkeiden avulla laajalti koko länsimaiseen yhteiskuntaan oli osoitus siitä, että ekologiset kysymykset olivat kytkeytyneet yhteiskunnan perustuksiin - yhteiskunnan rakenteisiin, arvoihin ja elämään. Luonnon rajalliset resurssit tuotiin vahvasti esille. Tietoisuuden voimakas leviäminen yhteiskunnassa johti ekologisten kysymysten tulemiseen sosiaalitieteisiin. (Närhi & Matthies 2001, 24; Matthies & Närhi 2014, 93; Peeters 2012, 288).

Ensimmäinen julkaisu, jossa mainittiin sosiaalityön ja ekologisten kysymysten yhteys, ilmestyi Saksassa vuonna 1981. Julkaisu oli poliittinen, ja siinä vaadittiin sosiaalityön kannanottoa ekologisiin kysymyksiin. Julkaisussa kritisoitiin sen ajan yhteiskunnan kapitalistista kulttuuria, byrokratisoitumista sekä ihmisten ja luonnon hyväksikäyttöä. Samaan aikaan Saksassa käytiin runsasta keskustelua sosiaalityön roolista ”kestämättömän yhteiskunnan voiteluöljynä”; nähtiin, että ihmiskeskeinen sosiaalityö on ollut osaltaan vaikuttamassa voittoa tavoittelevan yhteiskunnan ja siten ekologisten kriisien syntyyn, ja seurauksien peittämiseksi sosiaalityö tarjoaa sosiaalipoliittisia toimia. (Närhi & Matthies 2001, 24–26). Keskusteluissa nähtiin, että teollinen modernisaatio on haitaksi sekä luonnon että ihmisen autonomian kestävyydelle. Ekokriittinen ja systeemiteoreettinen lähestymistapa alkoivat lähestyä toisiaan, sillä viimeksi mainittu oli myös havainnut ekologisten kysymysten

vaikuttavan sosiaaliseen systeemiin. Akateemiset keskustelut sosiaalityön ja ekologisten kysymysten välisestä suhteesta laajenivat Saksan ulkopuolelle, ja niistä tuli syvimmältä luonteeltaan *ekososiaalisia*. Suhdetta kuvaavia käsitteitä ja painotuksia on ollut useita: *ekososiaalinen* (eco-social), *vihreä* (green), *syväekologinen* (deep ecological), *ekospirituaalinen* (eco-spiritual), *sosioekologinen* (socio-ecological), *ekologinen* (ecological) ja *ympäristösosiaalityö* (environmental social work). Erilaisista painotuksista huolimatta yhteistä näille keskusteluille on ollut vaatimus sosiaalityön paradigman muutokseen kohti kestävää kehitystä, jossa ihminen on osa luontoa. (Peeters 2012, 289; Närhi & Matthies 2001, 26; 39; Närhi & Matthies 2016, 5).

Närhen ja Matthiesin (2001) mukaan 1970-luvulla Saksassa alkanut ekokriittinen keskustelu vaikutti myös suomalaiseen sosiaalipolitiikkaan ja sosiaalityöhön. Suomeen tätä keskustelua toi Aila-Leena Matthies (1987). Keskustelua vahvisti Ulrich Beckin (1986) sosiologinen analyysi modernista yhteiskunnasta. Beckin konsepti ”Riskiyhteiskunnasta” yhdisti teollisuusyhteiskunnan kehitysteoriaan myös ympäristöriskit. Ympäristönäkökulma tuli osaksi suomalaisen sosiaalipolitiikan ja sosiaalityön tulevaisuuteen katsovaa työtä. Jyväskylän yliopisto otti 1990-luvulla ensimmäisenä Suomessa käyttöön käsitteen ´ekososiaalinen´ viitatessaan sosiaalityön ja ekologisten kysymysten välisiin tutkimuksiin ja toimintoihin. (Närhi & Matthies 2001, 34–35). Ekologisia kysymyksiä käsittelevät kurssit eivät kuitenkaan ole kuuluneet suomalaisten yliopistojen sosiaalityön opinto-ohjelmiin ennen vuotta 2021.

2000-luvulle tultaessa globaalien ekologisten kriisien voimistuminen jatkui, ja niiden sosiaaliset seuraukset tulivat yhä vaikeammiksi. Ilmaston lämpeneminen jatkoi nousuaan, ja ihmisten kulutustottumukset herättivät suurta huolta luonnonresurssien kestävyydestä. Maailman luonnonsäätiön WWF:n Living Planet Reportin mukaan maailman ekologinen hiilijalanjälki ylitti kantokykynsä 50 %:lla vuonna 2007 (World Wide Fund for Nature 2010; Peeters 2012, 289). Kriisien seurausten epätasainen jakautuminen maapallolla oli suuri ongelma sosiaaliselle oikeudenmukaisuudelle; eniten kärsivät köyhimmät ja heikoimmat alueet sekä niiden ihmiset ja luonto (UNDP 2010; Peeters 2012, 289; Dominelli 2012, 2). Peeters (2012) kritisoi, että vaikka sosiaalisten ja ekologisten kriisien aiheuttamat ongelmat ovat kasvaneet, ekologiset tekijät ja kestävyyskysymykset ovat pysyneet sosiaalityössä marginaalisena, huolimatta sen väitetystä laajemmasta ympäristötietoisuudesta. Käytännössä laajempi ympäristötietoisuus on rajoittunut sosiaaliseen ympäristöön. (Peeters 2012, 287; Marlow & Van Rooyen 2001, 242; Dominelli 2012, 2). Taija Nöjd (2016) pitää mahdollisena, että yhtenäisen käsitteen puuttuminen kuvaamaan sosiaalityön ja ekologisten kysymysten välistä suhdetta oli yksi syy siihen, miksi ekologisia

kysymyksiä käsittelevä sosiaalityö ei vielä 2000-luvun alkuun mennessä saanut vahvaa jalansijaa sosiaalityön kentällä (Nöjd 2016, 17).

YK:lla on ollut suuri merkitys kansainvälisenä kestävään kehitykseen ohjaavana instituutiona. YK:n vuonna 1987 julkaisema ”Yhteinen tulevaisuutemme”-raportti, joka tunnetaan paremmin nimellä ”Brundtlandin komission raportti”, nosti kestävän kehityksen ensimmäisen kerran poliittisesti esiin. Tämän pohjalta YK on järjestänyt kestävään kehitykseen tähtääviä konferensseja säännöllisesti, mutta ammattiryhmänä sosiaalityö ei ole pitänyt niissä aktiivista roolia ennen kuin vasta viimeisen 10 vuoden ajan. Sosiaalityön maailmanjärjestöt IFSW, IASSW ja ICSW osallistuivat ammattiryhmänä ensimmäisen kerran COP 15:een Kööpenhaminassa 2009. (Dominelli 2012, 85–86).

Merkittävä askel sosiaalityön ja kestävän kehityksen yhteiselle ymmärtämiselle oli sosiaalityön maailmanjärjestöjen IFSW, IASSW ja ICSW:n vuonna 2012 julkaisema asiakirja ”Global Agenda of Social Work and Social Development”. Siinä tuotiin ensimmäisen kerran globaalilla tasolla esille, että myös ympäristön kestämättömällä tilalla on vaikutusta ongelmiin, joita kohtaamme sosiaalityössä. Ilmastonmuutos ja luonnonkatastrofit heikentävät ihmisten hyvinvointia ja lisäävät eriarvoisuutta. Työskentely kestävän ekososiaalisen ympäristön aikaansaamiseksi koko maapallon tasolla tuli yhdeksi sosiaalityön järjestöjen tärkeimmäksi tavoitteeksi. Paikalliset ja yhteisölliset ratkaisut nousivat tärkeään osaan tässä pyrkimyksessä. (IFSW, IASSW ja ICSW 2012, 1; Närhi & Matthies 2018, 5–6).

Vaikka luonnonkatastrofit ovat vaikeutuneet ja sosiaalityön maailmanjärjestöt ovat tunnustaneet, että ekologiset kysymykset ovat tärkeä osa sosiaalityötä, ekologiset kysymykset eivät ole olleet nähtävillä eri maiden sosiaalityön työkäytännöissä tai koulutusohjelmissa. Heather Boetton (2017) mukaan tämä johtuu sosiaalityön ongelmasta: sosiaalityön filosofinen perusta on puolustaa heikompiosaisia, mutta sosiaalityötä hallitsee valtavirtasosiaalityö, joka on syntynyt modernistisille juurille ja on riippuvainen hyvinvointivaltion kapitalistisesta talouskasvusta. Se on sellaisenaan kykenemätön toimimaan itseään vastaan, ja on siten osallinen ekologisiin kriiseihin ja niiden seurauksiin. Sillä on ihmiskeskeinen maailmankuva, jossa ihminen hallitsee luontoa. Ekososiaalinen siirtymä kohti kestävää kehitystä vaatii sosiaalityön paradigman muutosta. Sosiaalityön on siirryttävä ymmärtämään, että ihminen on osa luontoa. (Boetto 2017, 48).

3 EKOSOSIAALINEN SIIRTYMÄ SOSIAALITYÖN HAASTEENA JA MAHDOLLISUUTENA

3.1 Ekososiaalisen siirtymän lähtökohdat

Kautta maailman on tunnustettu, että ilmastonmuutos on todellinen, ja se on pääasiassa ihmisen toiminnan, erityisesti fossiilisten polttoaineiden käytön aiheuttama (IPCC 2019). Myös maan, ilman ja vesien saastuminen sekä luonnon monimuotoisuuden häviäminen länsimaisen ylellisen kulutuskulttuurin ja kasvavan talouspyrkimyksen seurauksena ovat kasvava uhka koko maapallon kestävyydelle. (UNEP 2020). Pahenevat luonnonkatastrofit, tulvat ja kuivuus lisäävät eriarvoisuutta ja köyhyyttä; elinolosuhteet heikkenevät erityisesti siellä, missä ne ovat jo valmiiksi heikoimmat. (Peeters 2012; Dominelli 2012). Maapallon elinkelpoisuuden säilyttämiseksi sekä ihmisen ja luonnon hyvinvoinnin turvaamiseksi siirtymä kohti kestävää kehitystä on välttämätön. Siirtymä vaatii syvällisiä muutoksia yhteiskunnan kaikilla alueilla. Siirtymä ei tapahdu itsestään, sillä länsimainen, talouskasvuun pyrkivä individualistinen kulutuskulttuuri pyrkii puolustamaan valta-asemaansa. Eettisen perustansa pohjalta sosiaalityön tulee osallistua ihmisten ja luonnon elinolosuhteiden säilyttämiseen ja siten ekososiaalisen siirtymän mahdollistamiseen. Tämä edellyttää sosiaalityön paradigman muutosta. (Boetto 2017; Dominelli 2012, Gray & Coates 2015).

Käsite ´ekososiaalinen siirtymä´ liittää yhteen ekologisen, sosiaalisen ja taloudellisen ulottuvuuden (Matthies 2017, 17). Susanne Elsen (2017) määrittelee ekososiaalisen siirtymän merkitsevän niitä toimenpiteitä, joilla tutkijat, aktivistit ja poliittiset päättäjät pyrkivät saamaan aikaan kestävää maailmanlaajuista talouden ja yhteiskuntien muutosta kohti kestävyyttä (Elsen 2017, 56). Boetto (2017) kutsuu yhteiskuntien ihmiskeskeisen maailmankatsomuksen muutosprosessia kohti

kokonaisvaltaista, ihmisen ja luonnon keskinäisen riippuvuuden tunnustavaa näkemystä ekososiaaliseksi siirtymäksi (Boetto 2017). Yhteistä edellä mainituille näkemyksille on pyrkimys yhteiskunnan kokonaisvaltaisen ajattelun ja toiminnan muutokseen kohti kestävää kehitystä.

Aila-Leena Matthies (2017) esittää Fischer-Kowalskin ym. (2014) ja Rob Hopkinsin (2008) laatiman mallin kolmesta eri siirtymäskenaarioista (ks. taulukko 1). Skenaarioita tarkasteltaessa tulee verrata ihmisen toiminnan ekologisia, sosiaalisia ja taloudellisia vaikutuksia. (Matthies 2017, 20). Sosiaalityöntekijän tulee ymmärtää, mitä sosiaalisia vaikutuksia eritasoisilla toiminnan muutoksilla on ekososiaalisessa siirtymässä.

TAULUKKO 1 Ekososiaalisen siirtymän kolme skenaariota (Fischer-Kowalski ym. 2014; Rob Hopkins 2008; Matthies 2017, 20).

	Skenaario 1. **Ei muutosta menettelyihin**	Skenaario 2. **Tavanomainen ympäristömyönteisyys**	Skenaario 3. **Siirtymän edellyttämä toimintatapa**
Tavoite	Nykyisen tilan säilyminen	”Vihreämmän” kasvu markkinavälineenä	Älykäs, ohut ja oikeudenmukainen holistinen sosiaalinen muutos talouskasvun vähenemisessä
Keinot ja välineet	Toiminta jatkuu tavalliseen tapaan	Päästökauppa, lobbaaminen, IT-ratkaisut, kierrätys	Työvoiman ja resurssien ympäristöveron uudistus
Toiminta	Nykyisen kulutuksen ja tuotannon tason puolustaminen	Investointi vihreään tuotantoon, vihreät kuluttajavalinnat ja hintapolitiikka	Kulutuksen vähentäminen: pienempi resurssien käyttö muuttuneissa ruoan, työn, liikkumisen, kotitalouden ja hyvinvoinnin toiminnoissa.
Normisto	Nykyisten ympäristöohjeiden osittainen soveltaminen	Oikeellisen hinnan etsintä, hiilijalanjälki	Globaali oikeudenmukaisuus, kokonaisvaltainen hyvinvointi, sopeutumiskyvyn (resilienssin) osoittaminen
Toimenpiteet	Ei tehokasta valvontaa	Yksilöllinen valinnanvapaus	Kollektiivinen, yhteisöpohjainen osallistuminen, ”globaalit ” toiminnot

Käsittelemättömät kysymykset	Globaalit suuntaukset, valmistautuminen muutoksiin	Kimmokevaikutukset, globaali levittäytyminen	Siirtymän edellytykset

Skenaario 1 edustaa vielä tänä päivänä tyypillistä länsimaisen, globaalin pohjoisen kansalaisen tapaa ajatella ja elää. Tämä valtavirtasosiaalityön perustana oleva managerialistinen ja individualistinen elintapa haluaa puolustaa materiaalista hyvinvointia ja varallisuuden kasvua. Maapallon kantokyky ei kuitenkaan mahdollista tämän kuluttamista suosivan elintavan jatkumista loputtomasti (Boetto 2017, 47). Myös epätasa-arvo ihmisten, maiden ja maanosien välillä kasvaa (Dominelli 2012, 30; Peeters 2012, 287).

Skenaario 2 tuo esiin pinnallisen ja riittämättömän suhtautumisen ekologisiin ja sosiaalisiin kysymyksiin. Kun todellinen tieto puuttuu, valitsemalla vihreän vaihtoehdon yksilö ajattelee tekevänsä riittävän ympäristöteon. Nimeämällä tuotteita ja palveluja vihreäksi jollakin verukkeella yritykset saattavat käyttää hyväkseen nousevaa ympäristöimagoa; kysymys on usein viherpesusta. Tämä skenaario ei tuo kestävää kehitystä, vaan piilottaa todellisen uhkan. (Matthies 2017, 20–21; Dominelli 2012, 106).

Skenaario 3 on radikaali, vaikuttava kestävän kehityksen edellyttämä kokonaisvaltainen yhteiskunnallinen muutos. Ilmiö on glokaali: muutokset vaikuttavat globaalisti, vaikka ne tehdään yhteisöissä paikallisesti. Yhteisöjen merkitys toimijana kasvaa. Merkittäviä tekijöitä ovat uusi ymmärrys paikallisista ratkaisuista, oikeudenmukaisuudesta ja hyvinvoinnista sekä ihmisen ja luonnon keskinäisestä yhteydestä ja riippuvuudesta. Tämä on mahdollisuus uudenlaiseen sosiaalityöhön. (Matthies 2017, 20–21; Dominelli 2012).

Ekososiaalisessa siirtymäkeskustelussa kysymys on sosiaalityön paradigman muutoksesta, jonka tavoitteena on yhteiskunnan nykyisen turmiollisen kehityksen muuttaminen kestävään suuntaan. Muun muassa Boetton (2017) mukaan tämän hetken valtavirtasosiaalityö, eli vallalla oleva ihmiskeskeinen sosiaalityön paradigma, rakentuu positivistisille ja modernistisille juurille. Tämä sosiaalityö elää kapitalistisessa maailmassa, jossa talouden menestys hallitsee yhteiskuntien toimintaa, ja ihmisten individualistinen kulutus on yli todellisen tarpeen edellä esitetyn skenaario 1 mukaisesti. Yritykset tavoittelevat jatkuvaa taloudellista kasvua, ja myös sosiaalityö on riippuvainen valtion kassan suuruudesta (Boetto 2017, 63). Kilpailun sekä jatkuvan voiton ja kasvun tavoittelu saavat yritykset käyttämään hyväkseen resursseja, kuten raaka-aineita ja työvoimaa. Päästöt ja saasteet ovat

mittavia ja aiheuttavat moninaisia ekologisia kriisejä, jotka vaikeimmin vaikuttavat köyhimpiin väestöihin, alueisiin ja luontoon. (Boetto 2017, 48). Ekososiaalisen sosiaalityön paradigma korostaa sitä, että elämää, yhteiskuntaa ja taloutta ei ole olemassa ilman luontoa. Ihmisten elämä ja hyvinvointi ovat riippuvaisia maapallon ekosysteemien hyvinvoinnista. Ekososiaalisen sosiaalityön perustana on se, että ihminen on osa luontoa, ei sen yläpuolella. (Närhi & Matthies 2016, 33; Boetto 2017, 50; Dominelli 2012 171–193; Peeters 2012, 289).

Rakenteellisen sosiaalityön tehtävä on yhteiskunnallisiin epäkohtiin vaikuttaminen ja eriarvoisuuden poistaminen (Mullaly 1997; Pohjola 2012, 210). Ekososiaalinen sosiaalityö on sateenvarjokäsite rakenteellisen sosiaalityön orientaatiolle, joka on kiinnostunut luonnon, talouden rakenteiden ja elinympäristön välisistä suhteista ja toisaalta näiden vaikutuksesta ihmisen hyvinvointiin ja sosiaalisiin ongelmiin. Sen keskiössä ovat ekologinen ja sosiaalinen kestävyys. Sillä on kaksi pääsuuntausta: systeemiteoreettinen ja ekokriittinen suuntaus. Kuten luvussa kaksi on tuotu esille, systeemiteoreettinen suuntaus näkee, että yksilön sosiaalinen ympäristö vaikuttaa yksilön hyvinvointiin, ja sosiaalityön tehtävä on muokata ihmistä sosiaalisen ympäristönsä vaatimuksiin. Ekokriittisessä suuntauksessa ympäristössä havaitut ongelmat tunnistetaan ihmisen modernistisen toiminnan aikaan saamiksi. Vallalla oleva sosiaalityö, eli valtavirtasosiaalityö pohjautuu jatkuvaan talouskasvuun, joka ei ole kestävä. Siksi ekososiaalinen sosiaalityö pyrkii paradigman muutokseen. (Matthies & Närhi 2014, 91–95; Närhi & Matthies 2016). Tämän tutkimuksen näkökulma on ekokriittinen.

3.2 Sosiaalityön tehtävä ekososiaalisessa siirtymässä

Pyrkimys kestävään kehitykseen vaatii monen tieteenalan kansainvälistä ja keskinäistä yhteistyötä. Jokainen tieteenala tuo kehitystyöhön oman alansa erikoistietämyksen. Sosiaalityön ydintehtävä on antaa tietoa ruohonjuuritasolla ilmenevistä ongelmista ja erityisesti tuoda esiin ongelmien syvä sosiaalinen ulottuvuus. Sosiaalityö tuntee parhaiten köyhyyteen, heikommassa asemassa olemiseen ja epäoikeudenmukaisuuteen liittyvät kysymykset. Sosiaalitieteilijöiden tärkeä tutkimustehtävä on tutkia ja avata niitä prosesseja, joissa sosiaaliset, ekologiset ja taloudelliset ongelmat yhtyvät. Tutkimusten pohjalta sosiaalitieteilijät voivat antaa tietoa kestävän kehityksen toteuttamiseksi tarvittavista muutoksista eri tasoilla. Matthies (2017) painottaa, että päätöksenteon kaikilla päätöksillä on vaikutuksia myös sosiaalityön kentällä, ja siksi on välttämätöntä, että sosiaalityö on mukana kestävyyden keskusteluissa ja päätöksenteossa. Hän näkee, että valtavirtasosiaalityö

ei ole halukas osallistumaan näihin keskusteluihin rajallisiin resursseihinsa vedoten; erityisesti siksi tässä on uuden, laajemman sosiaalityön tehtävä ja mahdollisuus. (Matthies 2017, 22, 27–28; Dominelli 2012).

Ekososiaalinen siirtymä tarvitsee sosiaalityötä entistä laajemmalla aktiviteettirintamalla: keskeisiä uuden sosiaalityön kysymyksiä ovat ihmisoikeudet, ekologiset kysymykset, konfliktit, ruokapolitiikka, kaupunkisuunnittelu ja maaseudun kehittäminen. Uusi sosiaalityö toimii yhteistyössä kansalaisyhteiskunnan ja kansanliikkeiden kanssa. Media ja tieteiden välinen yhteistyö ovat tärkeä osa uutta sosiaalityötä (Dominelli 2012; Matthies & Närhi 2014, 94; Matthies 2017, 31).

Peeters (2012) näkee ekososiaaliselle sosiaalityölle kaksi tärkeää painopistettä: ekologisten kriisien aiheuttamien haitallisten vaikutusten vähentäminen ja ihmisten valmistautuminen siirtymää varten. Ekologisia kriisejä kohdanneilla alueilla on erilaisia ongelmia, esimerkiksi resurssien, asuntojen ja infrastruktuurin tuhoutuminen, ympäristön saastuminen ja viljelymaiden puute. Näissä kriisien jälkeisissä tilanteissa toimiminen on osa perinteistä sosiaalityötä, ja tämä säilyy tärkeänä jatkossakin. Ihmisten valmistautuminen ja osallistuminen ekososiaaliseen siirtymään ovat uuden sosiaalityön laajoja tehtäviä. Tämä merkitsee ihmisten sosiaalisen pääoman ja resilienssin rakentamista esimerkiksi koulutusten tai projektien kautta. Ihmisten tulee saada tietoa ihmisen ja luonnon välisestä riippuvuussuhteesta, ihmisen toiminnan seurauksista sekä välineistä oman kestävän elämän hallintaan, kuten kestävä kulutus ja energian säästö. (Peeters 2012, 294–295). Kun yhteiskunnassa tietoa on rajallisesti, Marianne Väyrysen (2018) mukaan ihmiset, jotka ovat halukkaita ja sitoutuneita elämään kestävän elämäntavan mukaisesti, kohtaavat usein ulkopuolisuuden kokemuksia ja muiden torjuntaa, koska elävät jatkuvan talouskasvun ja ylellisen kuluttamisen arvojen vastaisesti (Väyrynen 2018, 80–81). Sosiaalityön tehtävä on antaa tietoa, kannustaa ihmisiä tekemään yhteistyötä, pohtia paikallisia ratkaisuja sekä luomaan verkostoja erilaisia kestäviä sosiaalitalouden muotoja, kuten alueen ruokavarmuuden turvaavia yhteisöjä, ekofarmeja ja kommuuneja. Sopivan paikallisen, kapitalistisesta kasvuun pyrkivästä taloudesta irrallaan olevan omavaraisen talousmallin suunnittelu ihmisryhmän tai yhteisön kanssa on yksi ekososiaalisen sosiaalityön tärkeä tehtävä. Tällainen talousmalli voi olla esimerkiksi osuuskunta tai paikallisvaluutta. Vaihtoehtoisten valuuttajärjestelmien kokeiluilla on mahdollisuus vaikuttaa pysyvästi paikalliseen talousjärjestelmään. Kestävän kehityksen periaatteena oleva yhteiskunnan resurssien tasapuolisempi uudelleenjako vaatii sosiaalityöltä verkostojen rakentamista kansalaisyhteisöjen sosiaalisten liikkeiden kanssa. Ekososiaalisen sosiaalityön tulee olla mukana myös kaupunki- ja julkisen liikenteen suunnittelussa. (Peeters 2012, 294–295). Lisäksi se voi osallistua alueellisten kiertotalouskylähankkeiden käynnistämiseen. Lähtökohtaisesti

ekososiaalinen sosiaalityö on kokonaisvaltaista, yhteisöpohjaista kestävään kehitykseen tähtäävää sosiaalityön ajattelua ja toimintaa (Närhi & Matthies 2018).

Taija Nöjdin (2016) kansainväliseen kirjallisuuskatsaukseen perustuvan tutkimuksen mukaan vuosien 1996–2016 aikana maailmassa on toteutettu erilaisia kestävään kehitykseen tähtääviä ekologisia kysymyksiä huomioivia sosiaalityön työkäytäntöjä. Niitä ovat olleet muun muassa yhteisöjen tietoisuuden lisääminen, kestävien käytäntöjen opastaminen, paikallistalouden kehittäminen ja tukeminen, luonnonresurssien johtaminen sekä teknisen infrastruktuurin kehittäminen. (Nöjd 2016, 43–52). Nöjdin tutkimus vahvisti Ranta-Tyrkön ja Dasin (2016) havainnon, että ekososiaalista sosiaalityötä ei tunnistettu sellaisenaan, vaan se nähtiin usein osana jotakin muuta varsinaista tehtävää, kuten yhteisön tai yhteistyön kehittämistä. Myös ympäristötavoitteet nähtiin usein osana muita yhteisön tavoitteita (Nöjd, 2016). Ekologisia kysymyksiä huomioivaa sosiaalityötä toteutettiin usein yhteisöjen keskuudessa, harvoin yksittäisen ihmisen kanssa. Nöjdin mukaan monessa tutkimuksen julkaisussa tuli esille sama ideologia: ”Think global, act local”, eli paikalliset, ekologiset kysymykset huomioivat ratkaisut ovat hyödyksi koko maapallon hyvinvoinnille. (Nöjd 2016, 53–55). Tutkimuksensa perusteella Nöjd päätteli, että ekologisia kysymyksiä huomioon ottavaa sosiaalityötä on jo olemassa, ja se on luonteeltaan poliittisempaa kuin tämänhetkinen valtavirtasosiaalityö (Nöjd 2016, 60).

3.3 Kohti sosiaalityön siirtymää ekososiaaliseksi sosiaalityöksi

Oleellinen kysymys on, miten paradigman muutos ja ekososiaalinen siirtymä voivat tapahtua. Ekososiaalinen sosiaalityö ei ole vain valtavirtasosiaalityön laajentumista luonnonympäristön suuntaan. Heather Boetton (2017) sekä Kati Närhen ja Aila-Leena Matthiesin (2018) mukaan kysymyksessä on syvempi muutos ajattelutavassa - siinä, miten ihmisen paikka ajatellaan suhteessa luontoon. Boetton (2017) mukaan ekososiaalisen sosiaalityön eri lähestymistapojen, kuten ympäristöoikeudenmukaisuuden (Dominelli 2012), syvän ekologian (Besthorn 2002), alkuperäiskansojen (Boetto 2017; Dominelli 2012; Närhi & Matthies 2016) ja kriisistä toipumisen (Dominelli 2015; Ku & Ma 2015) lähestymistavan yhteinen piirre on sen tunnustaminen, että meillä on ekologien kriisi ja että se on vuorovaikutteisessa suhteessa ihmisen hyvinvointiin ja terveyteen sekä ihmiskunnan olemassaoloon. Yhdessä kriittisen ja alistuksenvastaisen (anti-oppressive) teoreettisen lähestymistavan (Dominelli 2013; Närhi 2004) kanssa, nämä lähestymistavat tarjoavat

perustan, jonka varaan Boetto on rakentanut ekososiaalisen mallin. Tämä malli ottaa huomioon ihmisten ja yhteisöjen päivittäisen vuorovaikutuksen realiteetit. (Boetto 2017, 48–64).

Boetto (2017) on laatinut mallin, jota vasten voidaan tarkastella sitä prosessia, miten sosiaalityöntekijä on sisäistänyt ekososiaalisen transition eli siirtymän tarpeen. Malli on esitetty kuviossa 1.

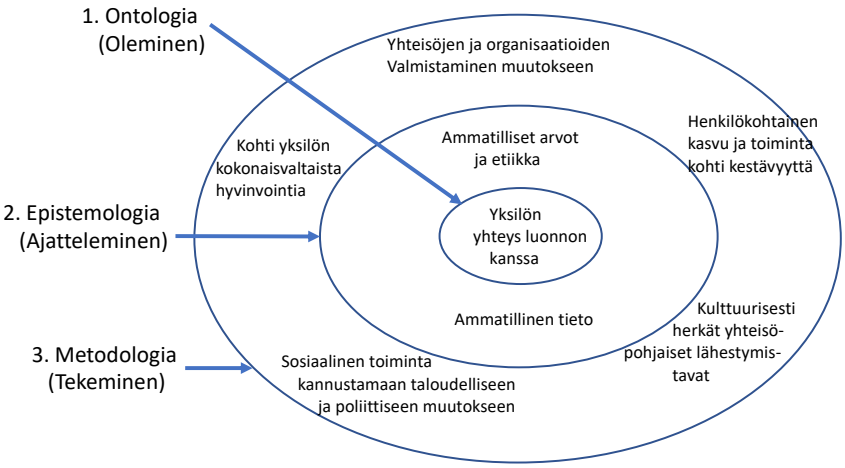

KUVIO 1 Transformatiivinen eli siirtymän ekososiaalimalli (Transformative eco-social model) (Boetto 2017, 52).

Mallin keskustassa näkyvä *ontologinen* perusta edustaa *"olemisen"* näkökulmaa ekososiaalisessa sosiaalityössä. Se viittaa työntekijän "itseen", tämän näkemyksiin, uskomuksiin ja asenteisiin. Keskimmäinen kehä edustaa sosiaalityön *epistemologista* perustaa, *"ajattelun"* näkökulmaa. Tämä näkökulma liittyy ammatillisen tiedon, arvojen ja etiikan soveltamiseen ekososiaaliseen käytäntöön. Uloin kehä edustaa *metodologista* perustaa, eli sosiaalityön *"tekemisen"* näkökulmaa. Se viittaa sosiaalityön toimintaan, interventioihin ja strategioihin (Boetto 2017, 52).

3.3.1 Ontologia, oleminen (being): yksilön yhteys luonnon kanssa

Mallin mukaan henkilökohtainen ulottuvuutemme, eli se, miten me yksilöinä ymmärrämme ja suhtaudumme luonnonympäristöön, on keskeistä siirtymän ekososiaalisen lähestymisen käytännössä. On väistämätöntä, että "olemisemme"

vaikuttaa siihen, miten käyttäydymme ja suhtaudumme ammattiimme. Se, minkälainen asenne meillä on luontoa kohtaan - mihin uskomme, mitä tunnemme ja minkälainen luontokokemus meillä on ollut - vaikuttaa kanssakäymiseemme ihmisten, perheiden ja yhteisöjen kanssa. Tämä tarkoittaa, että yhteenkuulumisen tunne tai yhteydessä oleminen luonnon kanssa näkyy työn käytännöissä. Jos olemme jatkuvasti tietoisia yhteydessä olemisesta ihmiskunnan ja luonnon kanssa, silloin on todennäköisempää, että luonnonympäristö tulee mukaan käytännön työhön (Boetto 2017, 52–53).

Boetto (2017) tuo esille Plumwoodin (2002) kehittämän ontologisen mallin ekofeministisen lähestymistavan kautta: Plumwood pitää vahingollisena sitä, että ihminen eriytyy luonnosta. Mitä enemmän oikeutamme eriytymistämme luonnosta taloudellisesta tai muusta syystä, sitä heikommin pystymme vastaamaan ekologisiin kriiseihin. Kun näemme itsemme luonnosta ulkopuoliseksi, kadotamme yhteyden vastavuoroiseen suhteeseen luonnon kanssa yhteiskunnan kulttuurin kautta (Boetto 2017, 53). Boetto (2017) esittää myös syväekologisen lähestymisen piirteitä: Besthornille (2002) syväekologinen näkemys antaa kokonaisvaltaisen näkemyksen itsestä, jossa yksilöllä on syvä henkilökohtainen ja henkinen yhteys luontoon (Boetto 2017, 53).

3.3.2 Ontologia, oleminen (being): yksilön yhteys luonnon kanssa

Ontologisen perustan kanssa yhdensuuntainen epistemologinen perusta on oleellinen siirtymän ekososiaalityössä. Ekososiaalisen mallin epistemologinen perusta käsittää käytännön ajattelu-ulottuvuuden. Pohjimmiltaan ekososiaalinen malli vaatii ammatillisen tiedon soveltamista sekä ammatillisia arvoja, jotka kertovat ekososiaalisen sosiaalityön lähestymistavasta ja tekee käytännöstä tarkoituksenmukaisen sekä avustaa monimutkaisen tiedon ymmärtämisessä ja järjestämisessä (Boetto 2017, 54).

Boetto (2017) kehottaa sosiaalityöntekijöitä tarkastelemaan kriittisesti sosiaalityön syvällistä olemusta ja sen kehitystä. Modernistisille juurille rakentunut valtavirtasosiaalityö ei ole Boetton (2017) mukaan riittävästi pyrkinyt irrottautumaan näistä juuristaan ja rakentumaan uudelleen kestävälle perustalle. Päin vastoin, se on keskittynyt yhä enemmän valkoisen länsimaisen modernistisen kulttuurin tietopohjaan, ja sulkenut pois muiden kulttuurien tietoa ja viisautta (myös Dominelli 2012). Coatesia ym. (2006) ja Hartia (2015) lainatakseen, Boetto arvostelee valtavirtasosiaalityön ihmiskeskeistä ja modernistista lähestymistapaa, joka pitää

kaikkea ei-länsimaista, kuten alkuperäsikansojen tietämisen ja parantamisen tapoja toissijaisina. (Boetto 2017, 55).

Ekososiaalisessa ajattelussa käsite ´hyvinvointi´ tulee määritellä uudelleen (Boetto 2017, 55; Peeters 2012, 290). Erilaisista määritelmistä Boetto (2017) pitää Tuuli Hirvilammin ja Tuula Helneen (2014) mallia suhteellisen hyvinvoinnin määritelmästä mielekkäänä. Mallin pohjana on Erik Allardtin (1976) hyvinvointiteoria. Hirvilammin ja Helneen mallissa perinteiseen yksilön taloudelliseen varallisuuteen perustuvat hyvinvointimallit korvautuvat kestävyyteen pohjautuvalla mallilla, jossa tärkeitä ovat määritteet ´having, loving, being ja doing´. Having kuvaa kohtuullista elintasoa, loving kuvaa merkityksellisiä suhteita, being kuvaa mahdollisuutta aitoon läsnäoloon ja doing vastuullista, mielekästä toimintaa (Boetto 2017, 55).

Erilaiset kriittiset lähestymistavat tarjoavat sosiaalityölle mahdollisuuden nähdä selkeämmin yhteiskunnan ongelmia ja niiden syitä. Boetto (2017) nostaa esimerkiksi ekofeminismin, joka auttaa sosiaalityötä tunnistamaan poliittisia, taloudellisia ja sosiaalisia syitä naisten ja luonnon hyväksikäyttöön. Hän näkee, että kriittiset ja alistuksenvastaiset (anti-oppressive) lähestymistavat osoittavat kulttuurien, sukupuolten, köyhyyden, resurssien epätasaisen jakautumisen ja rakenteellisen epätasa-arvon olevan selityksiä ekologisille kriiseille (Dominelli 2012; Boetto 2017, 56).

Tärkeä osa ekososiaalisen sosiaalityön ammatillista osaamista on ”ekologinen lukutaito” (ecolgical literacy), taito osata lukea ja ymmärtää luontoa ja sen prosesseja. On ymmärrettävä elävien organismien keskinäisiä riippuvuussuhteita, miten luontoa suojellaan, miten tuetaan terveitä ekosysteemejä sekä miten ihmisen toiminta on vaikuttanut ympäristökriiseihin. Fred Besthornin (2002) mukaan luonnon kokonaisvaltainen ymmärtäminen edistää ekologista tietoisuutta, joka näkee ihmisen osana luontoa. (Besthorn 2002; Boetto 2012, 56; Dominelli 2012, 122).

Ekososiaaliseen siirtymään tähtäävässä sosiaalityössä kestävyyteen pyrkivät sosiaalityön arvot ovat oleellisia (Boetto 2017, 56; Gray & Coates 2015). Peetersin (2012) esittämät kestävän kehityksen periaatteet sopivat hyvin tähän määritelmään. Näitä periaatteita ovat:

- ekologisten rajojen tunnustaminen
- köyhien tarpeiden asettaminen ensisijaisiksi sekä
- luonnon monimuotoisuuden arvostaminen (Peeters 2012, 291; Boetto 2017, 56–57).

”*Vähentämisen*”-käsite (*de-growth*) on tärkeä ekososiaaliseen kestävyyteen tähtäävä arvo. Sen tavoitteena on tuotteiden ylituotannon ja ylikulutuksen

välttäminen sekä maapallon rajallisten resurssien huomioiminen. Vähentäminen on kuitenkin haaste kansainvälisille teollisille ja kapitalistisille rakenteille. Vähentämisen kautta sosiaalityöllä on mahdollisuus irrottautua riippuvuudestaan kapitalismiin. (Boetto 2017, 57; Peeters 2012, 290–291).

Boetton mukaan sosiaalityön *yhteisöllisyyteen* (*collectivism*) tähtäävät arvot ovat erityisen tärkeitä ekososiaaliseen siirtymään tähtäävässä sosiaalityössä. Boetto lainaa Ifen (2013) määritelmää yhteisöllisyydestä: ”Yhteisöllisyys on filosofia, jonka mukaan yksilö näkee kaikkein tärkeimpänä ryhmän, johon hän kuuluu. Kaikki työ tehdään yhteisön hyväksi yhteistyössä muiden jäsenten kanssa”. Yhteisöllisyys vähentää yksilöiden keskinäistä kilpailua ja sitä kautta ympäristön turmeltumista. (Boetto 2017, 57).

Tärkeä arvo ekososiaalisessa sosiaalityössä on nähdä ja ymmärtää *laajalla perspektiivillä* kaikki ihmisten toiminnot, niiden syyt ja seuraukset. Boetto (2017) korostaa glokaalia näkökulmaa; paikallisilla ratkaisuilla on merkitystä globaalilla tasolla tarkasteltuihin ongelmiin. Yksittäisellä teolla tietyssä paikassa voi olla seuraus toisella puolella maapalloa. Boetto lainaa Dominellin (2010) esimerkkiä, jossa globaalissa pohjoisessa toimivan sosiaalityöntekijän päätös ostaa tuote tai palvelu kansainväliseltä yritykseltä saattaa aiheuttaa vahingollisia seurauksia, esimerkiksi hyväksikäyttöä globaalissa etelässä. Tiedostamalla vaikutuksen seuraukset ongelmaan voidaan vaikuttaa paikallisella tasolla. (Boetto 2017, 57; Närhi & Matthies 2018, 494).

Käsite *´ekologinen oikeudenmukaisuus´* on Melekis & Woodhousen (2015) kehittämä uusi, syvempi ja ekologiakeskeisempi käsite kuvaamaan kaikille elollisille organismeille kuuluvaa oikeudenmukaisuutta ja tasa-arvoa. Boetton mukaan sen tulisi korvata aikaisempi, ihmiskeskeisempi käsite *´ympäristöoikeudenmukaisuus´* (Boetto 2017, 58).

3.3.3 Metodologia, tekeminen (doing): käytännön tasot

Ekososiaalisen sosiaalityön metodologinen perusta käsittää ammatin ”tekemisen” ja viittaa toimintoihin, interventioihin ja strategioihin, joita sosiaalityöntekijät toteuttavat päivittäisissä kohtaamisissa yksilöiden, perheiden ja yhteisöjen kanssa. Metodologisen perustan tulisi olla johdonmukainen ontologisten ja epistemologisten perusteiden kanssa. Se käsittää *a. henkilökohtaisen, b. yksilöllisen, c. ryhmän, d. yhteisön tai e. poliittisen* toiminnan tasot, taulukko 2.

TAULUKKO 2 Ekososiaalisen sosiaalityön metodologiset tasot (Boetto ym. 2020, 2)

a. Sosiaalityöntekijän henkilökohtainen taso	Työntekijän oma käsitys itsestä: oma maailmankuva, miten työntekijä ymmärtää itsensä suhteessa luonnonympäristöön
b. Yksilöllinen taso	Ymmärrys siitä, että ihmisen hyvinvointi on kokonaisvaltainen ja on yhteydessä luonnolliseen, sosiaaliseen, fyysiseen, poliittiseen ja kulttuuriseen kokonaisuuteen.
c. Ryhmätaso	Yhteistyön kehittäminen asiakkaiden, kollegojen ja organisaatioiden kanssa.
d. Yhteisötaso	Yhteisöpohjainen, kulttuurisesti herkkä tapa toimia tietojen ja vahvuuksien löytämiseksi paikallistason verkostoista
e. Rakenteellinen tai poliittisen toiminnan taso	Toiminta laajemmalla yhteiskunnan areenalla, sosiaalisin ja poliittisin ulottuvuuksin.

Kun sosiaalityöntekijän *a. henkilökohtaiset* uskomukset pohjautuvat sosiaalisiin tutkimuksiin ja analyyseihin, kuten esimerkiksi feminismi tai kestävä kehitys, henkilökohtaiset ja ammatilliset arvot voivat yhdistyä. Tämä tuo vahvuutta sosiaalityön käytäntöihin. Sosiaalityön ammattilaisten luontosuhteen ja työkäytäntöjen suhdetta koskevassa tutkimuksessaan Jennifer McKinnon (2013) löysi eroja australialaisten, luonnonympäristön kanssa läheisessä suhteessa olevien sosiaalityöntekijöiden omien uskomusten ja ammatillisen käytöksen välillä, koska organisaation asettamat esteet eivät mahdollistaneet työntekijöiden henkilökohtaisten luonnonympäristöön liittyvien ajatusten tulla työssä esiin. Tämä oli ongelmallista sekä työntekijöille itselleen että ekososiaalisen sosiaalityön pyrkimyksille muuttaa ammattia kestävän kehityksen suuntaan. Kun henkilökohtaisten ympäristömyönteisten uskomusten ja ammatillisen ympäristötoiminnan yhdistyminen on yhdenmukainen kokonaisvaltaisen ontologisen perustan kanssa, se heijastuu henkilökohtaisena tietoisuutena ihmisyyden ja luonnonympäristön yhteydestä. (Boetto 2017, 58–59; McKinnon 2013, 163–169).

Ekososiaaliseen siirtymään liittyvien käsitteiden uudelleenmäärittelyllä on vaikutusta myös metodologisella tasolla. Esimerkiksi käsitteen ´hyvinvointi´ uudelleenmäärittely epistemologisella tasolla käsittämään Hirvilammin ja Helneen (2014) ehdottamaa *suhteellista hyvinvointia*, muuttaa myös käsitteisiin liittyviä toimintoja kestävyyden suuntaan. ´Having´ merkitsee oikeudenmukaisen elintason lisäksi myös luonnon resurssien, kuten puhtaan veden ja ilman sekä kestävistä materiaaleista valmistettujen vaatteiden suosimista ja käyttöä, ja ´doing´ merkitsee osallistumista kestävyyttä ja vastuullisuutta edistäviin toimintoihin. (Boetto 2017, 59; Hirvilammi & Helne 2014).

Sosiaalityölle on tyypillistä, että globaalissa pohjoisessa hyvinvointia tarkastellaan usein *b. yksilö- tai mikrotasolla*, kun taas etelässä työskennellään *c. ryhmä- ja d. yhteisötasolla*. Etelässä yhteisöjen yhteenkuuluvuus ja sosiaalinen sopusointu ovat voimakkaita. Boetto yhtyy Hugmanin (2010) ajatukseen siitä, että pohjoisen tulisi ottaa tästä oppia erityisesti yhteiskuntien kehittämisen näkökulmasta. Etelän yhteisöpohjaisia ekososiaalisen sosiaalityön käytäntöjen esimerkkejä ovat ympäristötuhojen jälkeiset jälleenrakennusprojektit. Näissä onnistumisessa tärkeää on paikallisen tiedon ja resurssien liikkuvuus sekä paikallisten asukkaiden ja organisaatioiden tasapuolinen osallistuminen päätöksentekoon. (Boetto 2017, 60).

Ekososiaalisessa sosiaalityössä *c. ryhmien* ja *d. yhteisöjen* kanssa tehtävä työ on merkittävässä roolissa. Yhteisöissä, verkostoissa ja kommuuneissa ryhmä ihmisiä voi kokoontua ja jakaa ideoita, oppia toisiltaan ja tukea toisiaan kohti kestävää kehitystä (Boetto 2017, 60).

Myös *e. sosiaalinen* ja *poliittinen* toiminta ovat olennainen osa ekososiaalista sosiaalityötä. Ekofeministiseen lähestymistapaan vedoten Boetto (2017) painottaa, että sosiaalityön ammatilla on velvollisuus toimia nykyisen modernistisen ja teollistuneen yhteiskunnan taloudellisten, sosiaalisten ja poliittisten rakenteiden muuttamiseksi. Poliittisella toiminnalla on mahdollisuus saada aikaan vaikutuksia, jotka vähentävät ekologisia kriisejä (Boetto 2017, 60; Närhi & Matthies 2018; Dominelli 2012). Närhi ja Matthies (2018) pitävät tärkeänä myös sitä, että sosiaalityö reflektoi omaa toimintaansa kestävän kehityksen kriteerein (Närhi & Matthies 2018, 493).

3.4 Ekososiaalisen sosiaalityön käytännön haasteet

Vaikka ekologiset kriisit ja niiden seuraukset tunnustetaan, ekososiaalisella sosiaalityöllä on silti haasteita kamppailussa käytännön sosiaalityön paikasta. Erityisesti globaalissa pohjoisessa sosiaalityötä toteutetaan pääasiassa julkisten organisaatioiden toimesta. Tämä tapahtuu julkisin varoin, jolloin työntekijät ovat riippuvaisia organisaatioiden tarjoamista työpaikoista, resursseista ja asiakkaista. Neoliberalistisen talousajattelun seurauksena julkisille aloille virrannut tehokkuutta korostava julkisjohtaminen, New Public Management on saanut aikaan hyvinvointialojen rahoitusten ja resurssien vähenemisen, jolloin sosiaalityöntekijällä ei juurikaan ole mahdollisuutta tehdä asioita toisin (Närhi 2017, 303–304, Pohjola 2012, 212–213). Boetto (2017) muistuttaa kuitenkin, että ekososiaalisessa siirtymässä on kysymys sosiaalisesta, taloudellisesta ja ekologisesta oikeudenmukaisuudesta ja

heikompiosaisten puolustamisesta. Sosiaalityöntekijän velvollisuus on toimia eettisten ohjeiden mukaisesti. Boetto uskoo, että kun sosiaalityöntekijät ymmärtävät, miten valtavirtasosiaalityön taloudellinen ideologia vaikuttaa ihmisiä palveleviin organisaatioihin, he ymmärtävät, että on toimittava toisin. On aika kehittää uusia toimintastrategioita. Ekososiaalinen sosiaalityö on hyvä mahdollisuus. Koulutus on tärkeä väylä ekososiaalisen siirtymän mahdollistamiseksi (Boetto 2017, 63–64; Matthies 2017, 21). Boetton mukaan australialaisissa yliopistoissa on toistaiseksi vain vähän näyttöä luonnonympäristön ja kestävyyden kysymysten sisältymisestä sosiaalityön opinto-ohjelmista. (Boetto 2017, 63–64). Suomessa tilanne on sama; ekologiset kysymykset eivät ole perinteisesti kuuluneet sosiaalityön opinto-ohjelmiin.

4 AIKAISEMPIA TUTKIMUKSIA OPISKELIJOIDEN NÄKEMYKSISTÄ

4.1 Tuloksia tutkimuksittain

Tässä luvussa käyn läpi aikaisempia tutkimuksia sosiaalityön opiskelijoiden näkemyksistä sosiaalityön ja ekologisten kysymysten välisestä suhteesta. Kyseisiä tutkimuksia löytyi hyvin vähän (mm. Jung 2016; Hostert 2020), ja yhtään suomalaista tutkimusta en löytänyt.

Vuonna 2015 Yhdysvalloissa tehtiin ympäristö- ja koulutuspoliittinen uudistus: CSWE:n (Council of Social Work Education) yhteyteen perustettiin Ympäristöoikeuden komitea. Samalla CSWE tarkisti koulutuspolitiikkansa akkreditointistandardit EPAS 2015:n (Educational Policy and Accreditation), jolloin se liitti ympäristöoikeuden yhdeksi sosiaalityön ydinkompetenssiksi. EPAS 2015 määrittelee ympäristöoikeuden osaksi sosiaalityötä näin: ”Sosiaalityöntekijät käyttävät sosiaalisen, taloudellisen ja ympäristöoikeudenmukaisuuden ymmärrystään puolustaakseen ihmisoikeuksia yksilöllisellä ja systeemitasolla, ja sitoutuu käytäntöihin, jotka edistävät sosiaalista, taloudellista ja ympäristön oikeudenmukaisuutta” (CSWE 2015; Jung 2016, 4; Decker Sparks, Massey Combs & Yu 2019, 2.)

Koulutuspoliittisesta uudistuksesta huolimatta Christine B. Jungin vuonna 2016 valmistuneen arizonalaisten sosiaalityön opiskelijoiden asennetta vihreää sosiaalityötä kohtaan tarkastelevan tutkimuksen mukaan ekologisia kysymyksiä käsittelevää ympäristöoikeudenmukaisuutta ei ollut merkitty vielä tutkimuksen

valmistumiseen mennessä Arizonan yliopiston sosiaalityön koulutusohjelmaan. Jungin mukaan vastaajien asenteet ympäristöä kohtaan vaihtelivat voimakkaasti etnisten identiteettien välillä. Ne, jotka olivat erityisen ympäristömyönteisiä, halusivat oppia lisää ekologisista kysymyksistä, mutta sosiaalityön opinnot eivät tarjonneet siihen välineitä. Lähes kaikki vastaajat olivat kuitenkin sitä mieltä, että ekologisten asioiden opiskelu olisi hyödyllistä, koska se auttaisi heitä tulemaan paremmiksi sosiaalityöntekijöiksi. Suurin osa vastaajista kertoi, että heillä oli hyvät tiedot ajankohtaisista ekologisista kysymyksistä. Heistä suuri osa ajatteli kuitenkin, että ihminen ei ole vaikuttanut ympäristöön negatiivisesti. Jung havahtui, että sosiaalityön opiskelijoilla ei todellisuudessa ollut oikeaa tietoa ja ymmärrystä ekososiaalisten ongelmien synnystä. Hän näki tämän huolestuttavana, koska virheellisillä tiedoilla sosiaalityöntekijä ei voi auttaa ekososiaalisista ongelmista kärsiviä asiakkaitaan. Hänestä oli tärkeää, että ekologiset kysymykset tulevat osaksi sosiaalityön koulutusta. (Jung 2016). Koulutuksen suunnittelussa ja asenteiden muuttamisessa on otettava oppilaiden etninen ja kulttuuritausta huomioon, ja siksi opetus ei voi tukeutua pelkästään länsimaiseen näkökulmaan. (Jung 2016; Boetto 2017, 55; Dominelli 2012).

Jessica L. Decker Sparks, Katie Massey Combs ja Jennifer Yu (2019) tutkivat vuonna 2016 USA:n eri osavaltojen sosiaalityön maisteriohjelman opiskelijoiden kokemuksia ympäristöoikeudenmukaisuuden sisältymisestä heidän koulutusohjelmaansa. Lähes kaikki vastaajat (93 %) raportoivat, että ympäristöoikeudenmukaisuus on merkityksellinen sosiaalityöntekijän työssä. Kolmannes vastaajista kertoi olevansa valmistautunut erilaisiin ekologisiin kysymyksiin, mutta laadukkaan koulutuksen puutteen vuoksi he eivät välttämättä osaisi auttaa asiakkaitaan. Vastaajat kuvailivat ympäristökysymyksiä vaikeasti saavutettaviksi ja laajoiksi. He myös kokivat, että opettajilla itsellään ei ollut riittävästi tietoa ekologisista kysymyksistä opettaakseen sitä muille. Opetus ei ollut opettaja-vaan oppilasvetoista, vaan opetus tapahtui opiskelijoiden toiveiden mukaisesti. Sosiaalityön ja ekologisten kysymysten yhteys ei ollut kaikille vastaajille selkeä; osa vastaajista kertoi saaneensa ympäristöoikeudenmukaisuuden koulutusta sosiaalityön kursseilta, osa taas muilta kursseilta. Vastaajat kertoivat, että heidän henkilökohtainen irrallisuutensa ympäristöstä oli esteenä ympäristöoikeuden ymmärtämiseen ja tämän käyttämiseen heidän tulevassa sosiaalityön ammatissaan, erityisesti läheisessä asiakastyössä. Jotkut kokivat kuitenkin, että ympäristöoikeudenmukaisuuden opiskelun avulla he voivat ymmärtää ja auttaa asiakkaitaan paremmin (Decker Sparks ym 2019). Plumwood (2002) ja Boetto (2017) ilmaisivat huolensa siitä, että vieraantuessaan luonnonympäristöstä ihmiset menettävät kykynsä vastata ekologisia kysymyksiä sisältäviin ongelmiin (Boetto 2017, 53).

Decker Sparks ym. (2019) päättelivät, että vaikka ekologisten kysymysten tuleminen osaksi sosiaalityötä on saanut paljon huomiota EPAS 2015:n tulon myötä, sitä ei ole vielä riittävästi huomioitu sosiaalityön koulutusohjelmassa. Heidän mukaansa oli ilmeistä, että sosiaalityöntekijän tunteminen itsensä epävarmaksi ekologisia kysymyksiä työssä kohdatessaan on vakiintunut sosiaalityöntekijän ammatissa. Ongelmana on, että jos sosiaalityöntekijä ei pysty soveltamaan ympäristöoikeudenmukaisuuden viitekehystä ammatissaan, hän ei voi kriittisesti tutkia, miten ympäristökysymykset risteävät muiden sosiaalisten kysymysten kanssa. Tämä on läheisessä yhteydessä Boetton (2017) epistemologisen näkökulman kanssa; jos sosiaalityöntekijä ei ole sisäistänyt ekososiaalista ulottuvuutta sosiaalityön ammatissa, hänen voi olla vaikea tunnistaa asiakkaiden ongelmien taustoja. Kyky tarkastella kriittisesti on oleellista sosiaalityöntekijän työssä, ja ekososiaalinen sosiaalityö on yksi väline kriittiseen yhteiskunta-ajatteluun. (Boetto 2017, 56; Dominelli 2012). Decker Sparks ym. päättelivät myös, että jos ympäristöoikeudenmukaisuuden opetus säilyy oppilasvetoisena, eikä ammatissa löydy muiden alojen tunnustamaa ekososiaalisten kysymysten erikoisosaajia, sosiaalityön ammatti ekologisten kysymysten edessä on vaarassa jäädä innovatiivisten, monitieteellisten tiimien ja kehityksen ulkopuolelle (Decker Sparks ym. 2019).

Jill M. Chonody ja Vickey R. Olds Sultzman tutkivat vuonna 2020 valmistuneessa tutkimuksessaan sitä, mitkä olivat niitä tekijöitä, jotka vaikuttivat amerikkalaisten sosiaalityön opiskelijoiden suhtautumiseen ekologisiin kysymyksiin osana sosiaalityötä. Hieman yli puolet vastaajista (N = 724) kannatti sosiaalityön ja ekologisten kysymysten inkluusiota. Heidän tutkimuksensa mukaan kannatukseen vaikutti eniten se, uskoiko vastaaja ilmastonmuutokseen. Jos vastaaja uskoi siihen, hän näki, että ilmastonmuutos vaikuttaa hänen asiakkaisiinsa, ja ympäristöoikeudellisen tiedon hallitseminen on tällöin tärkeää. Tutkijat havaitsivat, että toinen ratkaiseva tekijä oli ekologisiin kysymyksiin liittyvän koulutuksen saanti tai sen puute. Monet vastaajat kertoivat, etteivät ole saaneet tätä koulutusta. Koulutuksen puute ilmeni tutkimuksessa hyvin vaihtelevilla ekososiaalisiin kysymyksiin liittyvillä tiedoilla. Yllättävänä tekijänä tutkijat pitivät kuitenkin sitä, että vastaajien ympäristömyönteinen maailmankuva ei ollutkaan merkittävin vaikuttaja inkluusion tarpeeseen. Tämä oli erisuuntainen havainto Boetton (2017) transformatiivisen mallin ontologisen näkökulman kanssa; Boetto piti sosiaalityöntekijän omaa suhtautumista ympäristöön erittäin merkityksellisenä (Boetto 2017, 52–53). Chonody ja Sultzman näkivät, että kun opiskelijalla on selkeä ymmärrys ympäristöoikeudenmukaisuuteen liittyvistä kysymyksistä ja niiden

vaikutuksesta hänen asiakkaisiinsa, se on voimakkaampi tekijä kuin opiskelijan henkilökohtaiset mieltymykset. Tutkijat tiivistivät, että lisääntyneellä tiedolla ja inkluusiolla on merkityksellinen suhde. He toivat esille, että opettajilla on suuri rooli siinä, miten tarjota opiskelijoille tietoa ekososiaalisista kysymyksistä ja antaa opiskelijoille taitoa taistella neoliberaalia, ympäristöä tuhoavaa talouspolitiikkaa vastaan. He olivat kuitenkin huolissaan siitä, että USA:ssa ekososiaalisiin kysymyksiin liittyvä sosiaalityön opetus oli vielä hyvin vähäistä. He näkivät vaaran, että kun oppilaat hakevat tarvitsemansa ympäristöosaamisen muista tieteistä, tällöin sosiaalityön näkökulma jää sen ulkopuolelle. Tällä on negatiivinen vaikutus laajan näkemyksen omaavan sosiaalityön ammatin jatkuvuuteen. (Chonody & Sultzman 2020). Myös muun muassa Boetto (2017) kritisoi ekososiaalisen sosiaalityön opetuksen puuttumista sosiaalityön opetusohjelmasta (Boetto 2017, 48).

Anke Lena Hostertin vuonna 2020 valmistunut opinnäytetyö tutki sekä tanskalaisten sosiaalityön opiskelijoiden että ammattilaisten näkemyksiä vihreästä sosiaalityöstä, ja miten nämä näkemykset ovat yhteydessä asian kansainvälisiin keskusteluihin. Hostert tukeutui ekososiaalityön viitekehyksessä Lena Dominellin (2012) Vihreän Sosiaalityön (Green Social Work) teoriaan.

Tutkimukseen osallistui 146 vastaajaa. Vastaajista vain 12,3 prosenttia oli kuullut vihreästä sosiaalityöstä ennen tätä tutkimusta. Suurin osa vastaajista (67 %) oli kuitenkin kiinnostunut oppimaan aiheesta lisää. Lähes kaikki vastaajat pitivät sitä tärkeänä globaalisti, ja yli puolet piti sitä tärkeänä myös Tanskassa. Vastaajat näkivät, että ilmastonmuutos aiheuttaa ongelmia muualla, mutta ei Tanskassa. Kuitenkin kestävyys, ilmastopakolaisuus ja katastrofeissa auttaminen oli monien mielestä myös Tanskan asia. Ne, jotka eivät pitäneet sitä tärkeänä Tanskassa tai globaalisti, kertoivat, että sosiaalityöllä on paljon muita tärkeämpiä tehtäviä; ympäristöasiat eivät kuulu sosiaalityöhön. Lähes puolet vastaajista kertoi, että heidän opiskelunsa tai työnsä eivät sisällä vihreää sosiaalityötä millään tavalla, ja lähes puolet ohitti tämän kysymyksen. Osa vastaajista kertoi vihreästä sosiaalityöstä suppeita konkreettisia esimerkkejä, kuten kopioinnin minimoimisen.

Hostert päätteli, että Tanskassa ympäristötietoisuus on yleisesti korkealla tasolla, ja tällä on todennäköisesti vaikutusta siihen, että vastaajat osasivat vastata ympäristöön liittyviin kysymyksiin kohtalaisesti. Kuitenkin ekologisten kysymysten ja sosiaalityön yhteys oli suurimmalle osalle vielä vieras. Osa vastaajista käytti kyselyssä esiin tulleita termejä. Osa vastauksissa käytetyistä termeistä, kuten ”sosiaalinen oikeudenmukaisuus” ja ”yhteisvastuu”, olivat myös sekä Tanskan sosiaalityön etiikkakoodiston että kansainvälisen sosiaalityön liiton (IFWS 2014)

dokumenttien mukaisia. Tätä Hostert piti esimerkkinä siitä, miten kansallisen yhdistyksen dokumentit voivat muokata kansallista keskustelua. Edellä mainitut dokumentit eivät sisällä sanaa ”luonnonympäristö”, ja Hostert viittaakin Bowlesin ym. (2018) toiveeseen ilmastohuolien tulemisesta osaksi kansainvälisiä sosiaalityön dokumentteja, koska kansalliset liitot yleensä nojaavat näihin kehittäessään omia lausuntojaan (Bowles ym. 2018). Myös suomalaisesta Talentian etiikkakoodistosta puuttuvat sanat ”luonto”, ”ympäristö” tai ”ekologiset kysymykset”, mutta sana ”yhteisvastuu” on mainittu (Talentia, 2017, 23).

Suomen sijainnin kannalta kiinnostava oli myös Hostertin viittaus EEA:n (European Environmental Agency 2017) dokumenttiin, jossa kerrotaan ilmastonmuutosten vaikutusten vaihtelevan alueellisesti. Dokumentin mukaan Tanska kuuluu pohjoiseen alueeseen, jossa vaikutukset ovat pääasiassa positiivisia. Esimerkiksi lämmityskustannusten pienentyminen ja satokauden pidentyminen ovat ilmastonmuutoksen hyötyjä Tanskalle (EEA 2017, 4). Tilanne on sama Suomessa; ilmastonmuutos näkyy paikallisesti toistaisesti lähinnä positiivisena (Hotakainen 2008). Tämä voi Hostertin mukaan olla yksi syy, miksi tanskalaiset eivät nähneet vihreälle sosiaalityölle tarvetta Tanskassa, mutta muualla kylläkin. (Hostert 2020; Boetto 2017, 57; Dominelli 2012).

Tästä löydöksestä Hostert jatkoi kohti glokalisaation diskurssia ja Roudometofin (2016) määritelmää glokalisaatiosta. Roudometofin mukaan glokalisaatio on sitä, miten me koemme globaalin paikallisena tai katsomalla paikallisten linssien läpi. Tämä voi merkitä paikallisia valtasuhteita, kulttuurisia erilaisuuksia ja niin edelleen. Koska globaalit ongelmat koetaan eri tavoin eri paikoissa, niin se tapa, jolla sosiaalityö vastaa niihin paikallisesti, vaihtelee myös. Näin myös se, mitä sosiaalityö on, voi vaihdella sen mukaisesti. Kuvatessaan glokalisaatiota Roudometof käyttää mielikuvaa aalloista kuvaamaa sitä, miten paikallinen kohtaa ”jonkun aallon” tulevan globaalilta tasolta. Nämä aallot tekevät matkaa maapallon ympäri, ja kun ne kohtaavat ”paikallisuuden” kanssa, ne voivat imeytyä, heijastua takaisin tai taittua, tai näitä kaikkia jossakin määrin. Erilaisilla paikoilla on erilainen kyky vastustaa aaltoja vaihtelevalla tiheydellä, mikä määrittelee, miten paljon aallot imeytyvät, heijastuvat takaisin tai taittuvat. Taittumisprosessissa globaali ilmiö läpäisee paikallisen, mutta ei tuhoa paikallista, vaan muuttuu, toimii globalisaation rinnalla ja vaikuttaa lopputulokseen. Näin paikallisella on valtaa muuttaa lopputulosta, ja globaali monimuotoisuus kasvaa. Myös Hostert löysi tutkimuksessaan tähän viittavia vastauksia, esimerkiksi: *”Toisilla mailla on helpompaa työskennellä sosiaalisia ongelmia vastaan kuin toisilla, riippuen maan politiikasta”*. Hostert piti ongelmana sitä, että vihreä

sosiaalityö ei kuulunut vielä tutkimushetkellä tanskalaisen sosiaalityön opinto-ohjelmaan. (Hostert 2020).

4.2 Tutkimustulosten yhteiset piirteet

Yhteisenä piirteenä edellä esitetyissä tutkimuksissa ilmeni se, että vaikka työskentely kestävän ekososiaalisen kehityksen aikaansaamiseksi tuli kansainvälisten sosiaalityön järjestöjen tärkeäksi tavoitteeksi, ekologisten kysymysten opetusta ei ole käytännössä kiinnitetty osaksi sosiaalityön opinto-ohjelmia (IFSW, IASSW ja ICSW 2012, 1). Suuri osa tutkimuksissa mainittujen maiden opiskelijoista näkee ekologisten kysymysten ja sosiaalityön inkluusion kiinnostavana ja tarpeellisena, koska hallitsemalla tämän yhdistelmän he näkevät voivansa auttaa asiakkaitaan paremmin tulevassa työssään. Tutkijat havaitsivat, että vastaajilla oli hyvin erilaisia käsityksiä ekologisista kysymyksistä, ja tähän he näkevät suurimpana syynä kyseisen aihealueen koulutuksen puutteen (Decker Sparks ym 2016, Jung 2016; Hostert 2020; Chonody & Sultzman 2020). Myös glokaalisuus vaikuttaa opiskelijoiden kiinnostukseen inkluusiota kohtaan: globaalissa pohjoisessa, missä ekologiset ja ekososiaaliset ongelmat eivät ole paikallisesti erityisen näkyviä tai ne voidaan tehokkaasti torjua, ekologisten kysymysten ja sosiaalityön yhteyttä ei nähdä kovin tärkeänä ilman kyseistä koulutusta (mm. Hostert 2020; Boetto 2017, 57; Dominelli 2012). Opiskelijoiden kyky nähdä asioita laajemmin ja ajatella kriittisesti näkyi tutkimuksissa selkeänä puutteena (mm. Hostert 2020).

5 TUTKIMUSASETELMA

5.1 Konteksti

Tämän tutkimuksen aineisto on kerätty Suomessa tammikuussa 2021. Tutkimuksen kohteena ovat sosiaalityön opiskelijoiden käsitykset sosiaalityön ja ekologisten kysymysten välisestä suhteesta. Sosiaalityö on paitsi tieteenala ja ammatti, myös akateeminen oppiaine, jota opetettiin tutkimushetkellä Suomessa kuudessa yliopistossa. Opetus tarjosi tietoa ja taitoa toimia sosiaalityön asiantuntijana erilaisissa ympäristöissä, kuten sosiaalitoimistot, koulut ja sairaalat. Varsinaisten sosiaalityön erikoisosaamisen ohella opinnoissa painotettiin moniammatillisuuden ja tieteiden välisen yhteistyön merkitystä. Ekologisia kysymyksiä käsittelevät sosiaalityön kurssit eivät ole käsitykseni mukaan kuitenkaan aikaisemmin kuuluneet suomalaiseen sosiaalityön maisteriohjelmaan. Tämä tutkimus ajoittui vuoden 2021 Jyväskylän yliopiston tarjoaman kurssin Social Work in Ecosocial Transition yhteyteen.

Globaali ilmastonmuutos, luonnonkatastrofit ja niiden seuraukset olivat tutkimushetkellä YK:n ja ympäristöjärjestöjen toiminnasta huolimatta kehittymässä negatiiviseen suuntaan (UNEP 2020). Ilmastonmuutoksesta oli saatavilla runsaasti tietoa erilaisissa medioissa. Ilmastonmuutoksen negatiiviset vaikutukset eivät juurikaan olleet vielä nähtävissä suomalaisten arjessa, mutta tutkijat olivat tuoneet esille, että pitkään jatkuessaan kehitys on luonnolle, teille ja rakennuksille vahingollinen myös Suomessa (Ilmatieteen laitos 2022; Valtion ympäristöhallinto 2022; WWF 2022). Havaintojeni mukaan keskustelu kestävään kehitykseen siirtymisen välttämättömyydestä alkoi lisääntyä mediassa ympäristön ja talouden

näkökulmasta. Ilmastonmuutoksen ja sosiaalisten ongelmien välistä yhteyttä ei nähdäkseni korostettu julkisessa mediassa tutkimuksen tekoon mennessä.

5.2 Tutkimustehtävä ja tutkimuskysymykset

Kun itse ymmärsin, miksi ekologisiin kysymyksiin liittyvä sosiaalityön kurssi järjestetään osana sosiaalityön koulutusta, pidin erikoisena, etten ollut aikaisemmin kuullut tästä asiayhteydestä. Vaikka globaali tilanne on kriisiytynyt ja heikoimmassa asemassa olevien ihmisten ja muun luonnon tilanne on heikentynyt, valtavirtasosiaalityö ei ole näkyvästi osallistunut kriisien torjuntaan ja maapallon elinmahdollisuuksien suojelemiseen esimerkiksi osoittamalla resursseja aihepiirin opintojen järjestämiseen. (Peeters 2012, 287; Boetto 2017, 63–64; Hostert 2020). Näin tämän outona, koska yksi sosiaalityön tärkeistä orientaatioista on rakenteellinen sosiaalityö, jonka tavoitteena on vähentää ihmisten ja yhteisöjen eriarvoisuutta ja muuttaa yhteiskunnallisia ihmisten elämää vaikeuttavia rakenteita. Sen tarkoitus on tuottaa päätöksentekijöille ja muille toimijoille tietoa ihmisten hyvinvoinnista ja erityisesti sen esteistä, ja pyrkiä vaikuttamaan tilanteiden korjaamiseen. (Närhi & Matthies 2018, 491; Pohjola 2014, 32–33). Kriisien vähentämiseen pyrkivä ekososiaalinen sosiaalityö ei ole kuitenkaan aikaisemmin kuulunut suomalaiseen sosiaalityön maisterikoulutuksen opinto-ohjelmaan. Kun vuoden 2021 alussa Jyväskylän yliopiston sosiaalityön yksikkö avasi sosiaalityön opiskelijoille portin tähän ajankohtaiseen asiaan järjestämällä *Social Work in Ecosocial Transition*-kurssin, halusin tämän tutkimuksen avulla selvittää, miten kurssille osallistuvat sosiaalityön opiskelijat jäsensivät ennen kurssin alkua ekologisten kysymysten paikan sosiaalityössä niillä tiedoilla, joita heillä tutkimushetkellä oli.

Tutkimuskysymykseni ovat:

1) Minkälainen suhde kurssille osallistuvilla sosiaalityön opiskelijoilla on luontoon?
2) Miten kurssille osallistuvat sosiaalityön opiskelijat ymmärtävät ekologisten kysymysten ja sosiaalityön välisen suhteen?
3) Minkä tekijöiden kurssille osallistuvat sosiaalityön opiskelijat näkevät estävän tai edistävän ekologisia kysymyksiä huomioivat työkäytännöt sosiaalityön ammatissa?

Näiden tutkimuskysymysten avulla pyrin erittelemään ja kuvailemaan, minkälainen yhteys kurssille osallistuvilla opiskelijoilla on luontoon, mitä luonto

heille merkitsee. Tarkastelin, minkälaisia näkemyksiä, havaintoja ja ajatuksia heillä on luonnonympäristön, ekologisen kestävyyden ja sosiaalityön keskinäisestä suhteesta. Pyrin selvittämään myös niitä tekijöitä, jotka opiskelijoiden mukaan vaikuttavat siihen, miten ekologiset kysymykset voivat tulla osaksi sosiaalityön työkäytäntöjä.

Kaikki nämä kysymykset heijastavat lopulta kysymystä siitä, millä tavoin ihmiskeskeinen, jatkuvalle talouskasvulle rakentunut valtavirtasosiaalityön oppi on tukenut opiskelijoita näkemään globaaliin kestävään kehitykseen liittyvät kysymykset, jotka ovat samalla myös sosiaalityön kysymyksiä. (Matthies & Närhi 2014, 91–95; Närhi & Matthies 2016, 9–10). Valtavirtasosiaalityö ei ole onnistunut suojelemaan kaikkein haavoittuvampia ihmisiä ja puolustamaan näiden sosiaalisia oikeuksia (Närhi & Matthies 2018, 494). Tämän tutkimuksen ei ole tarkoitus, eikä mahdollisuuskaan, löytää tilastollisia yleistyksiä, vaan erilaisia tulkintoja ilmiölle (Tuomi & Sarajärvi 2018, 98).

Tarkoitukseni on ymmärtää, mikä merkitys vastaajille heidän vastauksillaan on. Vain itse ymmärtämällä voin kuvata kyseistä ilmiötä, joka ei ole muulla tavoin mitattavissa (Sayer 2000, 17). Kuitenkin on aina olemassa väärin ymmärryksen riski. On mahdollista, että vastaaja ymmärtää kysymyksen eri tavalla, kuin tarkoitin, voin itse ymmärtää vastaajan merkityksen väärin, tai lukija ymmärtää tuottamani tekstin eri tavalla, kuin tarkoitin, mutta yritän parhaani mukaan minimoida tätä riskiä. (Tuomi & Sarajärvi 2018, 76).

5.3 Aineistonkeruu ja tutkimusaineisto

Andrew Sayerin (2000) mukaan tutkimusaineiston valinnan tulee olla johdonmukainen sen kanssa, mitä halutaan saada selville (Sayer 2000, 19). Kun päätin, että haluan selvittää, miten sosiaalityön opiskelijat suhtautuivat luontoon ja käsittivät ekologisten kysymysten ja sosiaalityön välisen suhteen, halusin selvittää asian kysymällä sitä heiltä heidän sen hetkisillä tiedoillaan, ennen aihepiiriä käsittelevää kurssia. Kyseinen kurssi oli käännekohta Jyväskylän yliopiston sosiaalityön maisteriohjelmassa; ekologiset kysymykset eivät ole siihen aikaisemmin kuuluneet. Siksi kysymällä asiaa ennen kurssia voin saada tietoa lähtötilanteesta, johon edellisessä luvussa viittasin.

Tammikuussa 2021 Jyväskylän yliopiston sosiaalityön yksikkö järjesti ensimmäisen ekologisiin kysymyksiin pohjautuvan sosiaalityön kurssin Social Work in Ecosocial Transition. Tämä oli laatuaan ensimmäinen Suomessa ja pakollinen osa

Jyväskylän yliopiston sosiaalityön maisteriohjelmaa opetussuunnitelmassa 2020–2023. Kurssi oli englanninkielinen ja toteutettiin sähköisenä online-kurssina. Kurssille oli mahdollisuus osallistua myös muista Suomen yliopistoista; enintään 20 sosiaalityön opiskelijaa Jyväskylän yliopiston ulkopuolelta voi vuosittain osallistua tälle kurssille (Ranta-Tyrkkö & Närhi 2021, 613).

Valitsin tutkimuksen aineistonkeruumenetelmäksi laadullisen kyselyn. Eskolan (1975) mukaan kysely on tapa kerätä aineistoa siten, että vastaajat täyttävät heille osoitetun kyselylomakkeen itse (Eskola 1975). Kysymykset olivat avoimia. Kyselyssä kyselylomake on kaikille vastaajille sama, mutta on mahdollista, että kaikki kysymykset eivät aukene kaikille vastaajille samalla tavalla. Kyselyyn vastaaja ei voi tarvittaessa pyytää tarkennusta kysymyksiin. Haastattelu olisi mahdollistanut kysymysten ja vastausten tarkennuksen sekä keskustelun vastaajan kanssa. (Tuomi & Sarajärvi 2018, 85). Haastattelu olisi saattanut helpottaa tehtävääni ymmärtää vastausten merkityksiä vastaajalle. Valintani oli kuitenkin sähköinen kysely ajan ja kustannustenkin vuoksi – vastaajathan voivat asua eri puolilla Suomea, enkä voinut ennalta arvioida vastaajien lukumäärää. Kysely tehtiin ennen kurssin alkua tammikuussa 2021. Kysely oli suomenkielinen ja kurssin osallistujille vapaaehtoinen. Siihen vastaaminen tai vastaamatta jättäminen ei vaikuttanut kurssin arvosanaan. Kysely toteutui Moodle-pohjalla toimivalla Kysely-työkalulla anonyymisti. Minulla eikä kurssin opettajilla ollut mahdollista yhdistää vastaajia ja vastauksia keskenään. Kyselyyn ohjaavassa tekstissä kerrottiin kyselyn tarkoitus, rajallinen vastausaika (kyselyyn tuli vastata ennen kurssin alkamista) ja kyselyn täyttämisen vapaaehtoisuus. Kutsu kyselyyn löytyy liitteestä 1. Vastaajille esitetyt kysymykset löytyvät liitteestä 2.

Satu Ranta-Tyrkön ja Kati Närhen (2021) mukaan Jyväskylän yliopiston ensimmäiselle *Social Work in Ecosocial Transition* -kurssille ilmoittautui 78 opiskelijaa. Tämän tutkimuksen kohteena olevaan vapaaehtoiseen kyselyyn vastasi 47 opiskelijaa, joka on 60,3 prosenttia kurssille ilmoittautuneista. Näen, että vastanneiden joukko edustaa riittävästi kaikkia kurssille ilmoittautuneita opiskelijoita niin, että tutkimuksesta voi saada suuntaa antavan viitteen kurssille osallistuvien opiskelijoiden käsityksistä sosiaalityön ja ekologisten kysymysten välisestä suhteesta. Yliopistoittain vastaajat jakaantuivat taulukon 3 mukaisesti:

TAULUKKO 3 Tutkimukseen vastanneet yliopiston mukaan.

Yliopisto	Henkilöä	% vastaajista
Jyväskylän yliopisto, Jyväskylän kampus	30	63,8 %
Jyväskylän yliopisto, Kokkolan yliopistokeskus Chydenius	11	23,4 %
Itä-Suomen yliopisto	2	4,3 %
Lapin yliopisto	2	4,3 %

Turun yliopisto	1	2,1 %
Tampereen yliopisto	1	2,1 %
Kyselyyn vastanneita yhteensä	47	100,0 %

Jyväskylän yliopiston molempien kampuksien suuri edustus johtunee pitkälti siitä, että kyseinen kurssi oli pakollinen osa ko. yliopiston sosiaalityön maisteriohjelmaa. Muut vastaajat (6) olivat valinneet kurssin valinnaisena kurssina. Vastaajista suurin osa oli naisia – miehiä oli vain kaksi. Vastaajien ikäjakauma löytyy taulukosta 4. Tutkimustuloksista kertovassa tekstissä aineisto-otteissa näkyy suluissa merkintä, mihin ikäluokkaan vastaaja kuuluu, esimerkiksi 20–29 v.

TAULUKKO 4 Tutkimukseen vastanneiden ikäjakauma ikäluokittain.

Ikäluokka	Henkilöä	% vastaajista
20–29-vuotiaat	13	27,7 %
30–39	15	31,9 %
40–49	16	34,0 %
50–59	2	4,3 %
60–64	1	2,1 %

Vastaajien työkokemus sosiaalityön tehtävissä vaihteli paljon. 10 vastaajaa kertoi, että he eivät vielä ole työskennelleet sosiaalityön ammatissa, ei edes työharjoittelun kautta. Suurimmalla osalla vastaajista (36,2 %) työkokemuksen pituus oli 1–6 kuukautta, mutta mukana oli myös henkilöitä, joilla oli vuosien työkokemus alalta. Lähes puolet vastaajista (44,7 %) kertoi, että heidän sosiaalityön työkokemuksensa oli karttunut lastensuojelun alalta, muiden työkokemus jakaantui melko tasaisesti eri sosiaalityön kentille.

5.4 Aineiston analyysi

Tässä tutkimuksessa tarkoitukseni on tuottaa pääasiassa laadullista tietoa hyödyntäen vastaajilta saamaani aineistoa. Valitsin analyysimenetelmäksi teoriaohjaavan sisällönanalyysin, jota vahvistin sisällön erittelyllä ja kvantifioinnilla. Teoriaohjaava sisällönanalyysi antaa tutkijalle mahdollisuuden valita, missä vaiheessa teoria alkaa ohjata aineiston jäsentämistä (Tuomi & Sarajärvi 2018, 133). Tutkimuksessani aineisto on pääosassa, mutta koska aihepiiri on minulle uusi, ilman suuntaa antavaa teoriaa en olisi ymmärtänyt, mitä aineisto lopulta kertoo. Siksi valitsin aineiston peilauspinnaksi Heather Boetton (2017) transformatiivisen ekososiaalisen mallin (Transformative ecosocial model) (Boetto 2017, 48–64).

Sisällönanalyysi on hyvin monipuolinen analyysimenetelmä. Se on paljon käytetty laadullisten tutkimusten analyysimenetelmänä, mutta sitä voidaan käyttää myös määrällisissä tutkimuksissa (Tuomi & Sarajärvi 2018, 103; Eskola 1975). Sisällönanalyysilla tavoitellaan sanallista kuvausta tutkittavasta ilmiöstä tiivistetyssä ja yleisessä muodossa. Tutkijan vastuulla on saattaa tiivistetty tieto mielekkäiksi johtopäätöksiksi. Menetelmässä on oleellista ymmärtää ajattelutapoja ja merkityksiä, jotakin sellaista, mikä ei näy. Tarkoitus ei ole etsiä täsmällistä totuutta. (Tuomi & Sarajärvi 2018, 117–119). Sisällön erittely puolestaan merkitsee aineiston kuvaamista kvantitatiivisesti. Tärkeintä ei Eskolan (1975) mukaan kuitenkaan ole lukujen tai sanontojen esiintymistiheydet, vaan huomion kiinnittäminen sanojen ja sanontojen välisiin yhteyksiin (Eskola 1975, 113). Kvantifiointi on osa sisällön erittelyä. (Tuomi & Sarajärvi 2018, 119).

Sain aineiston, eli vastaukset kyselyn kysymyksiin, kurssin opettajalta sähköisesti. Aineisto oli Excel-muotoisena, jossa jokaisen anonyymin vastaajan sanalliset vastaukset olivat kysymyksittäin yksittäisissä soluissa. Excel toimi erinomaisena työvälineenä, sillä sen avulla pystyin järjestelemään aineistoa helposti haluamieni muuttujien mukaisesti. Tutustuttuani aineistoon ryhdyin erittelemään sitä perusmuuttujien avulla. Perusmuuttujia olivat vastaajan ikä, sukupuoli, yliopisto, sosiaalityön työtehtävissä toimittu aika ja tehtäväkenttä. Luokittelin nämä muuttujat ja koodasin ne numeroin. Näin nämä muuttujat olivat helposti käsiteltävissä seuraavissa vaiheissa.

Sisällönanalyysin työvaiheet ovat aineiston pelkistäminen (redusointi), ryhmittely (klusterointi) ja käsitteellistäminen (abstarhointi). (Tuomi & Sarajärvi 2018, 122–127). Aloitin pelkistämisen vastaajille esitettyjen kysymysten mukaisesti. Pelkistin jokaisen vastaajan jokaisen vastauksen kysymyksittäin erilliseen taulukkoon, johon liitin viereiseen soluun myös alkuperäisen vastauslauseen. Näin varmistin, että asiayhteys ei katoa. Kun jokaisen vastaajan vastauksen informaatio oli pelkistetty, etsin pelkistetyistä ilmauksista eroavuudet ja samankaltaisuudet. Tässä vaiheessa oli tärkeä ymmärtää vastaajan vastaukselle antama merkitys ja tunnistaa vastaajan konteksti. Ryhmittelin saman sisältöiset ilmaukset omiksi ryhmikseen. Nimesin ryhmät aihepiirin mukaisesti, jolloin alaluokat saivat nimensä ja aineisto tiivistyi.

Tämän jälkeen ryhmittelin alaluokat ja yhdistin ne yläluokiksi. Tarkastelin aineiston yläluokkien ja Boetton (2017) transformatiivisen ekososiaalimallin samankaltaisuutta. Yläluokkien löytymisen jälkeen etsin yhteiset pääluokat kullekin tutkimuskysymykselle. Koska tutkin vastaajille esitettyjä kysymyksiä numero yksi ja kaksi yhtenä, ensimmäisenä tutkimuskysymyksenä, yhdistin molempien kysymysten

yläluokat ensimmäisen tutkimuskysymyksen pääluokan löytämiseksi. Sama tilanne toistui vastaajille esitettyjen kysymysten neljä ja viisi tilanteessa; näillä vastauksilla yritin löytää pääluokan tutkimuskysymykselle kolme. Vastaajille esitetty kysymys 3 vastaa tutkimuskysymystä 2. Tutkimuskysymysten ja vastaajille esitettyjen kysymysten keskinäinen yhteys on esitetty taulukossa 5 (ks. taulukko 5).

Pääluokat näyttivät syntyvän tutkimuskysymysten mukaan siksi, että halusin löytää vastaukset tutkimuskysymyksiini (Tuomi & Sarajärvi 2018, 127). Pääluokiksi tulivat seuraavat: Läheinen suhde luontoon, Ihmisen paikka suhteessa luontoon ekososiaalisen siirtymän määrittäjänä sekä Tieto on muutoksen avain. Liitteissä 3–5 on esitetty kaikki *vastaajille esitetyt kysymykset*, kaikki *tutkimuskysymykset*, joihin edellä mainituilla kysymyksillä pyrin löytämään vastaukset sekä kaikkien vastausten *ala-, ylä- ja pääluokat*.

TAULUKKO 5 Tutkimuskysymysten ja vastaajille esitettyjen kysymysten yhteys

Tutkimuskysymys	Vastaajille esitetty kysymys
1. Minkälainen suhde kurssille osallistuvilla sosiaalityön opiskelijoilla on luontoon?	1. Mikä merkitys ympäristöllä on elämässäsi?
	2. Miten pyrit toimimaan ekologisesti kestävästi omassa arjessasi?
2. Miten kurssille osallistuvat sosiaalityön opiskelijat ymmärtävät ekologisten kysymysten ja sosiaalityön välisen suhteen?	3. Miten ymmärrät ekologisten kysymysten ja sosiaalityön välisen suhteen?
3. Minkä tekijöiden kurssille osallistuvat sosiaalityön opiskelijat näkevät estävän tai edistävän ekologisia kysymyksiä huomioivat työkäytännöt sosiaalityön ammatissa?	4. Mieti viimeisintä sosiaalityön työpaikkaasi, joka voi olla myös nykyinen. Jos sinulla ei ole työkokemusta sosiaalityöstä, mieti kakkosharjoittelun työpaikkaasi. Minkälaisia luontoa huomioivia tai ekologisesti kestäviä käytäntöjä olet siellä havainnut?
	5. Mikä mielestäsi a. estää, b. edistää ekologisia kysymyksiä huomioivien käytäntöjen toteuttamisen sosiaalityössä?

Ensimmäinen vastaajille esitetty kysymys ”Mikä merkitys ympäristöllä on elämässäsi?” tutkii vastaajan henkilökohtaista suhdetta luontoon ja kuvaa Boetton (2017) transformatiivisen mallin ontologista näkökulmaa. Vastauksista syntyi pelkistettyjä ilmauksia, kuten ”hyvin tärkeä”, ”voimaantuminen”, ”lepo” ja ”palaaminen lapsuuteen”. Näistä syntyi alaluokkia, joilla voin ryhmitellä edellä pelkistettyjä ilmauksia. Alaluokiksi tulivat esimerkiksi ”luonnon vaikutus ihmisen hyvinvointiin”, ”aktiivinen tapa nauttia luonnosta” ja ”luontoa säilyttävän yhteiskunnan arvostus”. Alaluokkien tiivistämisen jälkeen syntyivät yläluokat, kuten ”luonnon merkitys vastaajalle”, ”hyvinvointi”, ”luonnon arvostaminen” ja ”katse tulevaisuuteen”.

Toinen vastaajille esitetty kysymys kuului: ”Miten pyrit toimimaan ekologisesti kestävästi omassa arjessasi?” Tässä yhdistyvät Boetton (2017) mallin ontologinen ja metodologinen näkökulma. Vastaaja kertoo pyrkineensä toimimaan sen mukaisesti, miten hän suhtautuu luontoon ja mikä merkitys sillä hänelle on. Vastausten pelkistettyjä ilmauksia olivat esimerkiksi ”kierrätys”, ”ostojen harkinta” ja ”auton käytön välttäminen”. Alaluokiksi syntyivät muiden muassa ”luonnonresurssien säästäminen”, ”pyrkimys kestäviin valintoihin” ja ”lasten ohjaaminen kestävään kehitykseen”. Yläluokiksi syntyivät ”omien valintojen ympäristövaikutusten pohtiminen” ja ”kestävän kehityksen turvaaminen”.

Näiden molempien kysymysten yläluokkien pohjalta johdin pääluokan, joka vastaa ensimmäiseen tutkimuskysymykseen ”Minkälainen suhde tutkimukseen osallistuvilla sosiaalityön opiskelijoilla on luontoon?” Koska luonnonympäristöllä on vastaajille suuri merkitys ja he näkevät sen säilymisen tärkeänä, ja jokainen pyrkii omilla teoillaan suojelemaan luonnon säilymistä, ensimmäisen tutkimuskysymyksen pääluokaksi tuli ”Läheinen suhde luontoon”. Tähän tutkimuskysymykseen liittyvät ala-, ylä- ja pääluokat on esitetty liitteessä 3.

Kolmannella vastaajille esitetyllä kysymyksellä ”miten ymmärrät ekologisten kysymysten ja sosiaalityön välisen suhteen?” pyrin löytämään vastauksen toiseen tutkimuskysymykseen ”miten kurssille osallistuvat sosiaalityön opiskelijat ymmärtävät ekologisten kysymysten ja sosiaalityön välisen suhteen?” Tämä kysymys edustaa Boetton (2017) mallin epistemologista näkökulmaa; miten vastaajan käsitykset sosiaalityön ammatin edustajana kohtaavat ekologiset kysymykset? Vastaajien käsitykset olivat hyvin erilaisia. Alaluokissa ilmeni sekä maantieteellistä että asiasisällöllistä vaihtelua. Alueellista jakaumaa syntyi siitä, katsoiko vastaaja sosiaalityötä paikallisesta tai kotimaan näkökulmasta, globaalilla tasolla vai osasiko hän nähdä myös ekologisten kriisien glokaalit vaikutukset. Erilaisina asiasisältöinä

taas näkyi vastaajien ymmärrys sosiaalityön tehtävästä suhteessa luontoon. Alaluokiksi syntyivät muiden muassa ymmärrys, jonka mukaan luonto on sosiaalityön väline sekä ymmärrys siitä, että sosiaalityön tehtävä on toimia ilmastonmuutoksessa ihmisoikeuksien puolustajana. Yläluokiksi syntyivät ”kapea ymmärrys suhteesta”, ”rakenteellisen sosiaalityön paikka” ja ”laaja ymmärrys suhteesta”. Viime kädessä kysymys on siitä, missä vastaaja näkee ihmisen paikan. Siksi pääluokaksi syntyi ”Ihmisen paikka suhteessa luontoon ekososiaalisen siirtymän määrittäjänä”. Tähän tutkimuskysymykseen liittyvät ala-, ylä- ja pääluokat on esitetty liitteessä 4.

Neljäs vastaajille esitetty kysymys kuului: ”Mieti viimeisintä sosiaalityön työpaikkaasi. Minkälaisia luontoa huomioivia tai ekologisesti kestäviä käytäntöjä olet siellä havainnut?” Alaluokiksi syntyivät esimerkiksi ”Ekologisesti kestäviä ratkaisuja ei havaittavissa”, ”Puutteellinen keskustelukulttuuri” ja ”Perinteiset käytännöt”. Yläluokiksi syntyivät ”Ei tilaa ympäristön huomioimiselle”, ”Perinteinen ympäristöajattelu” ja ”Uusi ekologinen ajattelu”.

Viides vastaajille esitetty kysymys ”mikä mielestäsi a. estää ja b. edistää luontoa huomioivien ja ekologisesti kestävien käytäntöjen toteuttamisen sosiaalityössä?” vastaa kolmatta tutkimuskysymystä ”minkä tekijöiden kurssille osallistuvat sosiaalityön opiskelijat näkevät estävän tai edistävän ekologisia kysymyksiä huomioivat työkäytännöt sosiaalityön ammatissa? Alaluokiksi syntyivät muiden muassa ”tieto”, ”tiedon puute”, ”resurssit”, ”resurssien puute” ja ”arvot”. Nämä yhdistyivät yläluokiksi ”tieto”, ”resurssit”, ”toimintatapa” sekä ”arvot ja asenteet”. Näen, että edellisellä vastaajille esitetyllä kysymyksellä oli mahdollisuus vaikuttaa vastaajien ajatteluun tätä viidettä vastaajille esitettyä kysymystä pohdittaessa. Näen, että jokainen vastaaja ymmärtää omalla tavallaan, mitkä asiat teoriassa voivat vaikuttaa luontoa huomioivien käytäntöjen toteuttamiseen sosiaalityössä, mutta samalla heillä on näkemys siitä, miten asiat työpaikoilla todellisuudessa ovat. Siksi yhdistin näiden kahden kysymysten yläluokat kolmannen tutkimuskysymyksen pääluokkaa määritellessäni. Tämän pohjalta kolmannen tutkimuskysymyksen pääluokaksi tuli ”Tieto on muutoksen avain”. Tähän tutkimuskysymykseen liittyvät ala-, ylä- ja pääluokat on esitetty luokittain liitteessä 5.

5.5 Eettiset kysymykset ja luotettavuus

Tämä tutkimus on tehty Opetus- ja kulttuuriministeriön asettaman tutkimuseettisen neuvottelukunnan ja suomalaisen tiedeyhteisön yhdessä laatiman ohjeen ”hyvästä tieteellisestä käytännöstä ja sen loukkausepäilyjen käsittelemisestä” eli HTK-ohjeen 2012 mukaisesti (Tutkimuseettinen neuvottelukunta 2012). Olen noudattanut rehellisyyttä ja huolellisuutta tutkimuksen kaikissa vaiheissa. Noudatin avoimuutta tutkimusaineiston hankinnassa kertoen avoimesti, mihin tarkoitukseen aineisto kerätään. Kaikilla vastaajilla oli yhtäläinen mahdollisuus vastata kysyttyihin kysymyksiin. Kysely toteutettiin Jyväskylän yliopiston Moodleen yhteensopivalla tiedonkeruuohjelmalla, joka esti vastaajan tunnistamisen. Tutkimuslupaa ei erikseen tarvittu, koska vastaaminen oli täysin vapaaehtoista, ja kyselyyn vastaaminen oli osoitus luvasta tutkia vastauksia. Sen vuoksi, että joistakin yliopistoista vastaajia oli vain yksi, en viitannut aineisto-otteita avatessani yliopistoon vaan ikäluokkaan, koska se oli tässä tutkimuksessa mahdollista ilman tunnistettavuutta. Näin pyrin ehkäisemään tunnistamisen mahdollisuutta ja lisäämään tutkimuksen eettisyyttä.

Olen kunnioittanut muiden tutkijoiden tekemää työtä viittaamalla heidän tuottamaansa tietoon järjestelmällisesti. En ole plagioinut muiden tuottamaa tekstiä omanani. Käsittelin tutkimustani objektiivisesti ja luotettavasti. Raportoin tutkimuksen eri vaiheet läpinäkyvästi. Vaikka oma tutkimuksentekoni viivästyi, en lukenut kurssin opettajien Satu Ranta-Tyrkön ja Kati Närhen (2021) kirjoittamaa kyseiseen kurssiin pohjautuvaa artikkelia ”Striving to strengthen the ecosocial framework in social work in Finland” ennen, kuin vasta oman analyysini valmistumisen jälkeen. Näin halusin varmistaa, ettei samaa aineistoa käsittelevä valmis työ ohjaa ajatteluani tutkimukseni teossa. Niin ikään olen noudattanut myös Jyväskylän yliopiston maisteritutkielman ohjeita (2021). (Tutkimuseettinen neuvottelukunta 2012; Jyväskylän yliopisto 2021).

6 TUTKIMUSTULOKSET

6.1 Läheinen suhde luontoon

Ensimmäisellä tutkimuskysymyksellä pyrin selvittämään sosiaalityön opiskelijoiden henkilökohtaista suhdetta luonnonympäristöön. Pyrin selvittämään, mitä luonto merkitsee heille, ja miten he huomioivat sen omassa arjessaan. Boetton (2017) transformatiivisen mallin ontologisen näkökulman mukaan sosiaalityöntekijän henkilökohtainen suhde luontoon on olennainen kysymys ekososiaalisen siirtymän näkökulmasta. Sillä, miten sosiaalityöntekijä suhtautuu luonnonympäristöön, on vaikutusta siihen, miten hän toimii sosiaalityön tehtävissä ihmisten ja yhteisöjen kanssa. Jos työntekijän henkilökohtainen suhde luontoon on läheinen ja hän tiedostaa sen, on todennäköistä, että luonnonympäristö on mukana myös työntekijän käytännön työssä (Boetto 2017, 52–53). Tämä tutkimuskysymys tuotti runsaasti koodeja ja näistä johdettavia ala- ja yläluokkia (ks. ala-, ylä- ja pääluokat liitteessä 3). Lähes kaikki vastaajat kertoivat, että luonnonympäristö merkitsee heille paljon, sillä luonto on tärkeä osa heidän arkeaan:

> ”Suuri merkitys. Koen luonnon tärkeänä osana arkeani, joten haluan kunnioittaa sitä. Nautin luonnossa liikkumisessa ja retkeilystä.” (25–29 v)

Luonnon arvostaminen ja kunnioittaminen tuli esille käytännössä kaikissa vastauksissa. Suomessa on runsaasti luontoa ympärillämme, ja se voi tuntua hyvin arkiselta, kuten seuraavassa aineisto-otteessa käy ilmi:

”… Luonto on osa normaalia elinympäristöä, jossa liikutaan ja ollaan. Luontoa tuskin edes ajattelee, koska se on koko ajan ympärillä ja osana elämää.” (30–34 v)

Tämän ilmauksen voi aluksi ymmärtää niin, että vastaaja ei erityisesti arvosta luontoa. Tarkastellessani hänen vastauksiaan syvemmin, ymmärsin, että hän kunnioittaa luontoa ja on aktiivinen sen kestävyyden edistämiseksi. Hän on tottunut siihen, että luonto on kaiken aikaa läsnä.

Monet vastaajat toivat esille luonnon heille tarjoaman hyvinvoinnin, jota he arvostavat suuresti. Luonnon vaikutusta ihmisen hyvinvoinnille kuvattiin muun muassa rauhoittumiseksi, mielen tasapainottumiseksi ja voimaantumiseksi. Vaikuttavina tekijöinä ovat esimerkiksi metsän hiljaisuus ja kauneus, sekä erityisesti korona-aikana korostuva luonnon puhtaus ja vapaa tila liikkua. Ihmisen ja luonnon vuorovaikutus voi olla liikkumista luonnossa yksin tai yhdessä, luonnonrauhassa asumista tai kasvien ja eläinten kanssa toimimista tai näiden seuraamista. Monet vastaajat mainitsivat luonnonympäristön myös lapsuutensa elintilana. Liikkuessaan luonnossa he voivat palata takaisin lapsuutensa muistoihin. Ylipäätään luonto on paikka, johon monella on tarve aika ajoin päästä, ja on tärkeää, että se on helposti saavutettavissa. Nämä hyvinvoinnin kuvaukset vastaavat Helneen ja Hirvilammen (2014) määritelmää suhteellisesta hyvinvoinnista. Heidän mukaansa maapallon rajallisen kantokyvyn vuoksi meidän on aika muuttaa käsitystämme hyvinvoinnista. Taloudellinen varallisuuden ja kaupallisten hyödykkeiden sijaan meidän tulisi löytää hyvinvointi kestävyyttä tukevista toiminnoista (Helne ja Hirvilammi 2014; Boetto 2017, 55). Liikkuminen lähiluonnossa virkistyksen vuoksi on tästä hyvä esimerkki.

Hyvinvointia kuvaavat ilmaukset kertovat myös vastaajien suhteesta luontoon. Ilmauksista kuvastuu lämmin ja luottava suhde, jossa ihminen luottaa luontoon ja uskaltaa antaa sen vaikuttaa itseen. Vaikka joissakin vastauksissa puhutaan ympäristön hyödyntämisestä, kysymys ei ole luonnon riistämisestä, vaan siitä, että ihminen löytää ja tiedostaa luonnon ja sen positiivisen vaikutuksen. Tulkitsen vastauksia niin, että suurimmalla osalla vastaajista on yhteys luontoon. Osa vastaajista kertoi, että heidän luontoyhteytensä on vahva, osa kertoi myös henkisestä yhteydestä luontoon. Tässä on esimerkki Besthornin (2002) ajattelusta yksilön syväekologisesta näkemyksestä (Boetto 2017, 53).

Toinen vastaajille esitetty kysymys koski heidän omaa ekologisesti kestävää toimintaansa arjessa. Luonnon arvostaminen ja kunnioittaminen näkyi aineistossa

siinä, että vastaajat ovat aktiivisia, vaikkakin eri tasoilla toimivia ekologisia toimijoita. Vastauksista ilmeni, että vastaajat ovat ympäristötietoisia, ja jokainen yrittää omalta osaltaan toimia ympäristöystävällisesti. Lähes jokainen kierrättää jätteet ja käyttää kirpputoreja. Tämän lisäksi monet kertoivat suosivansa tai käyttävänsä vain julkisia kulkuneuvoja, ostavansa vain tarpeeseen ja minimoivansa sähkön, veden ja muiden resurssien käyttöä. Osa on vähentänyt tai lopettanut lihan syönnin. Osa vastaajista kertoi pohtivansa tarkasti oman toimintansa sekä valintojensa ympäristövaikutuksia ja osa kertoi ohjaavansa lapsia ja nuoria kestävään elämäntapaan. Osa vastaajista myös kertoi, että on aikonut tehdä nykyistä enemmän, mutta ei vielä ole päässyt haluamalleen tasolle.

Aineiston perusteella suuri osa vastaajista toimii tavalla, joka edistää siirtymistä kestävään elämäntapaan. Kuten Matthiesin (2017) esittämä Fischer-Kowalskin ym. (2014) ja Hopkinsin (2008) laatiman muutosskenaariovertailu (ks. taulukko 1) osoittaa, että monet tavanomaiset ympäristöteot, kuten jätteiden ja tuotteiden kierrätys tai ”vihreät” hankinnat ovat sinänsä tärkeitä, mutta ne eivät todellisuudessa ole riittäviä kestävän kehityksen aikaan saamiseksi. Jotta siirtymä kestävään kehitykseen on oikeasti mahdollinen, toimintojen on oltava voimakkaampia. Tällaisia yksittäiselle ihmiselle mahdollisia vaikuttavia toimintoja ovat muun muassa kulutuksen vähentäminen, pienempi resurssien käyttö ja oma ruoantuotanto, juuri niitä, mitä myös tässä aineistossa esiintyi (Matthies 2017, 20–21; Dominelli 2012). Kestävän elämäntavan mukaan toimiminen ja ihmisiä siihen kouluttaminen ovat tärkeä osa ekososiaalista siirtymää (Peeters 2012, 294–295). Vaikka edellä kerrottu vastaajien aktiivinen kestävään kehitykseen pyrkivä toiminta ei ole tietoisesti sosiaalityöntekijän ammattiin liittyvää, siinä on yhdenmukaisia piirteitä Boetton (2017) transformatiivisen mallin metodologisen näkökulman kanssa ja se on hyvä lähtökohta ekososiaaliselle siirtymälle. Valmistuttuaan nämä henkilöt voivat todennäköisesti soveltaa toimintaansa myös ammatissaan (Boetto 2017, 58–60).

Osa vastaajista osoitti arvostavansa luonnonympäristöä ilmaisemalla kiinnostuksensa ilmastonmuutosta ja globaalia ympäristöä koskevaa uutisointia ja politiikkaa kohtaan. Osa kertoi pitävänsä luonnonsuojelua tärkeänä ja arvostavansa yhteiskuntaa, joka huolehtii luonnon säilymisestä. Besthorn (2002) ja Boetto (2017) pitävät tärkeänä, että sosiaalityöntekijä on kiinnostunut ekologisista kysymyksistä, ihmisen toiminnasta ja luonnonsuojelusta. Politiikka on yksi olennainen keino yrittää vaikuttaa ekologisiin kysymyksiin. (Besthorn 2002; Boetto 2017, 56; 60; Närhi & Matthies 2018). Näissä kysymyksissä on läheisiä piirteitä Boetton (2017) transformatiivisen mallin epistemologisen näkökulman kanssa. (Boetto 2017, 54–58).

Tässä tutkimuksessa saadut vastaukset ovat samansuuntaisia Sitran & Kantar TNS:n (2021) teettämän suomalaisten luontosuhdetta mittaavan tutkimuksen tulosten kanssa. Sen mukaan suurin osa suomalasista pitää luontoa tärkeänä. He saavat siitä mielenrauhaa, virkistystä ja hyvinvointia. Suomalaiset haluavat suojella luontoa, koska ovat huolissaan luonnon tilasta ja sen monimuotoisuuden heikkenemisestä. He ovat valmiita muuttamaan omia toimintatapojaan, kuten kulutustottumuksiaan, tulevien sukupolvien tulevaisuuden turvaamiseksi. (Sitra & Kantar TNS 2021, 4–12). Huolestuttavaa kuitenkin on, että WWF:n (2022) mukaan suomalaisten kulutus on kestämätöntä; jos kaikki maapallon kansat kuluttaisivat suomalaisten tavoin, maapalloja tarvittaisiin kolme ja puoli kappaletta. Maailman ylikulutuspäivä, eli laskennallinen päivä vuodessa, jolloin ihmisen toiminnan vaikutukset ylittävät maapallon kantokyvyn, sijoittuu tavallisesti heinä-elokuun vaihteeseen. Suomessa se on noin neljä kuukautta maailman keskiarvoa aikaisemmin. Ylikulutuksen merkit eivät ole Suomessa selkeästi nähtävillä, koska olemme ulkoistaneet sen haitat muualle. Esimerkiksi raaka-aineiden hallitsematon kerääminen tuhoaa luonnon monimuotoisuutta maapallon arimmilla alueilla. Ylikulutukseen on kuitenkin mahdollisuus vaikuttaa (WWF 2022; Peeters 2012). Pidän huolestuttavana sitä, että ihmiset uskovat tekevänsä merkityksellisiä ympäristötekoja, mutta teot eivät ole riittäviä todellisen muutoksen aikaan saamiseksi. Syynä tähän voivat olla riittämätön tieto ja jatkuvaa kulutusta suosiva markkinatalouden valta-asema (Matthies 2017, 20–21; Dominelli 2012, 106).

6.2 Ihmisen paikka ekososiaalisen sosiaalityön määrittäjänä

Toinen tutkimuskysymys johtaa koko tämän tutkimuksen käynnistämisen syyn lähteelle. Koska sosiaalityön ja luonnonympäristön keskinäinen yhteys oli minulle aluksi epäselvä, halusin selvittää kysymyksen: ”Miten ekologisia kysymyksiä käsittelevälle sosiaalityön kurssille osallistuvat sosiaalityön opiskelijat ymmärtävät ekologisten kysymysten ja luonnonympäristön sekä sosiaalityön välisen suhteen?” Tämä kysymys on keskeinen kestävään kehitykseen tähtäävän sosiaalityön kannalta (Peeters 2012), ja se liittyy Boetton (2017) transformatiivisen mallin epistemologiseen perustaan, eli ammatilliseen tietoon, arvoihin ja etiikkaan. Kysymys on siitä, miten läheisessä luontosuhteessa oleva sosiaalityöntekijä ymmärtää ja kykenee soveltamaan ammattinsa tietoja ja arvoja sosiaalityön käytännöissä luonto huomioiden. (Boetto 2017, 54–56). Kysymys on erityisesti siitä, miten vastaaja näkee ihmisen paikan suhteessa luontoon (Boetto 2017; Närhi & Matthies 2018). Tässä tutkimuksessa selvitän sitä, miten sosiaalityön opiskelijat näkivät tämän yhteyden ennen aihetta käsittelevää koulutusta.

Kuusi vastaaja kertoi suoraan, ettei osaa tässä vaiheessa selittää sosiaalityön ja luonnonympäristön keskinäistä suhdetta, mutta he ovat kiinnostunut tietämään enemmän. Muut vastaukset tähän kysymykseen olivat keskenään hyvin erilaisia niin alueellisesti kuin asiasisällöllisesti. Avaan vastausten kirjoa seuraavissa alaluvuissa.

6.2.1 Paikallinen, globaali vai glokaali taso?

Suuri osa vastaajista näki kysymyksen rajoittuvan Suomessa tehtävään sosiaalityöhön. Juuri tämä on valtavirtasosiaalityön ominaispiirre; se ei näe globaalia kokonaisuutta, vaan keskittyy kapeasti omaan alueen, kunnan tai valtion asiakastyöhön. (Matthies & Närhi 2014, 94). Osa vastaajista kertoi, että koska Suomessa ei ole mainittavia ympäristöongelmia, ekologiset kysymykset eivät ole tällä hetkellä ajankohtaisia sosiaalityössä, mutta ovat mahdollisesti tulevaisuudessa. (Boetto 2017, 57; Dominelli 2012).

Osa vastaajista kertoi paikallisesta ongelmasta, jossa heikoimmassa asemassa olevilla asiakkailla ei ole mahdollisuutta elää ekologisesti, esimerkiksi siksi, että kaikilla ei ole mahdollisuutta päästä luontoon tai kaikilla ei ole varaa ostaa kalliita ympäristömerkittyjä tuotteita. Nämä vastaajat näkivät, että sosiaalityöllä on mahdollisuus puuttua tähän eriarvoisuuteen tukemalla näitä ihmisiä, kuten seuraavasta aineisto-otteesta voi havaita:

> ” …Näen, että sosiaalityöllä on vaikutusta mm. siinä, että jokaisella pitäisi olla mahdollisuus ostaa eettisesti tuotettua ruokaa ja tavaraa. Eettinen tuotanto tarkoittaa usein lisää hintaa, jonka vuoksi vähävaraiset joutuvat tyytymään tuotteisiin, joihin heillä on varaa…” (25–29 v)

Ekososiaalista sosiaalityötä tukevaa, hieman laajempaa paikallista näkemystä osoittavat vastaukset, joissa nähdään, että sosiaalityön ja ekologisten kysymysten yhdistämisellä on mahdollisuus kehittää asiakkaiden luontosuhdetta esimerkiksi ulkona luonnossa tapahtuvien asiakastapaamisten, Green Care- toiminnan tai esteettömän puutarhan perustamisen kautta. Sosiaalityö voi näin antaa asiakkaalle mahdollisuuden nauttia luonnosta ja sen ihmiselle tuomasta hyvinvoinnista. Vastauksissa tuli kuitenkin usein esille ihmisen paikka luonnon yläpuolella: asetelmissa ihminen hyödyntää luontoa oman etunsa hyväksi.

> ”Oikeus luonnonympäristöstä nauttimiseen tulisi olla jokaisella tasapuolisesti. Ajattelen, että sosiaalisista ja yhteiskunnallisista syistä se ei ole aina mahdollista, vaan ns. huonompiosaisten keinot ja resurssit luonnonympäristön säilyttämiseen ja siitä nauttimiseen ovat heikommat. Sosiaalityössä tämä voitaisiin ottaa aiempaa paremmin huomioon. Esim. sosiaalisessa kuntoutuksessa luonto voi olla myös keino tai väline palvelujen tuottamiseen; green care, esteettömät puutarhat, eläinavusteinen toiminta ym.” (40–44 v)

Paikalliset ideat ja sosiaalityön toteuttamisen tavat ovat yksi tärkeä osa laajaa ekososiaalisen siirtymän kokonaisuutta, ja niiden kehittäminen on yksi kestävän kehityksen ydinkysymyksistä (mm. Peeters 2012, 294–295). Oleellista kuitenkin on, että ihminen tulisi nähdä osana luontoa, ei vain sen hyödyntäjänä. (Boetto 2017; Närhi & Matthies 2018).

Osalla vastaajista näkemys oli sekä alueellisesti että sisällöllisesti laajempi. He yhdistivät kysymyksen globaaliin ilmastonmuutokseen, mutta tavallisesti niin, että ilmastonmuutos aiheuttaa ihmisille ongelmia, esimerkiksi kodin menetyksiä ja veden puutetta. Ihmisen osallisuutta ilmastonmuutokseen ei useinkaan mainittu. Osa vastaajista kertoi, että ilmastonmuutoksen aiheuttamat kriisit vaikuttavat eniten heikoimmassa asemassa oleviin ihmisiin, ja tämä asettaa ihmiset eriarvoiseen asemaan:

> ”… Ympäristön aiheuttamat ongelmat tulevat myös eriarvoistamaan ihmisiä riippuen siitä, missä he asuvat. Veden puute ja ilmaston lämpeneminen tuovat lisää ihmisiä sosiaalityön piiriin.” (20–24 v)

Pieni osa vastaajista kuitenkin näki, että ihminen on toiminnallaan ja kulutuskäyttäytymisellään osallinen maapallolla tapahtuviin haitallisiin seurauksiin (IPCC 2019; Hotakainen 2008, 93; Herath 2017, 271), kuten seuraavassa aineisto-otteessa voi nähdä:

> ”Ensimmäisenä mieleeni tulevat erilaiset ekokatastrofit, ilmastonmuutoksen tuomat alueelliset ja globaalit haasteet sekä ylikulutukseen ja tehotuotantoon liittyvät seuraukset yksilöille, yhteisöille ja maantieteellisille alueille. Yllä mainituista seikoista johtuva pakolaisuus tulee varmaankin kasvamaan tulevaisuudessa ja sosiaalityössäkin tullaan kohtaamaan pakon edessä maasta toiseen muuttaneita ihmisiä, joiden muuton syynä on esimerkiksi tulvat tai suurten yritysten loppuun kaluamat viljelymaat, jne…” (35–39 v)

Kulutuskulttuurimme näyttäytyy tutkimuksessa asiana, jota vastaajien ei ollut helppo hahmottaa kokonaisuutena. Vaikka WWF:n (2022) mukaan suomalaisten kulutus on kestämätöntä (ks. luku 6.1), vain kaksi vastaajaa mainitsi ihmisen

ylikulutuksen ekologisten ongelmien aiheuttajana. Kuitenkin moni vastaaja kertoi kierrättävänsä ja käyttävänsä paljon kirpputoreja (ks. luku 6.1). Länsimainen jatkuvaan taloudelliseen kasvuun pohjautuva kulutuskulttuurimme kannustaa meitä runsaaseen kuluttamiseen. Ongelma on, että kulutuksen vakavat seuraukset ilmenevät voimakkaimmin maapallon herkimmillä ja haavoittuvimmilla alueilla (mm. Alston 2017, 91–103).

Glokaalisaatio on tärkeä käsite ilmastonmuutoksen ja ekososiaalisen sosiaalityön hahmottamisessa. Sillä kuvataan näkökulmaa, jossa nähdään samanaikaisesti globaalit ilmiöt ja niiden tuottamat paikalliset ongelmat. Paikallisella päätöksenteolla ja yhteisöllisillä ratkaisuilla voidaan löytää ratkaisuja paikallisiin ongelmiin, mutta saman aikaisesti pohditaan, miten globaali ongelma voidaan voittaa. (Matthies 2018). Yksi vastaaja kertoi työkokemuksestaan paikallisten ratkaisujen kehittämisestä:

> ”…olen toiminut kehitysyhteistyötehtävissä Afrikassa vajaan vuoden, jossa yhteys oli hyvin vahva ja monipuolinen. Organisaatio … tähtäsi paikallisyhteisöjen omavaraisuuden kasvattamiseen kehittämällä paikallisia elinkeinoja mm. tietotaidon, yhteistyön sekä luonnonmukaisten menetelmien avulla.” (45–49 v)

Kysymys ilmastopakolaisista on myös glokaali asia. Monet vastaajat näkivät, että ilmastopakolaisuus ja pakolaisten integraatiokysymykset tulevat mahdollisesti olemaan uusi osa tulevaisuuden sosiaalityötä Suomessa. Vaikka asia nähdään tulevaisuuden ongelmana Suomessa, se viittaa myös vastaajien näkemykseen ilmastonmuutoksen aiheuttamiin alueellisesti laajempiin ongelmiin.

6.2.2 Asiasisällön laajenemista

Aineistossa oli useita mainintoja sosiaalityöstä ihmisoikeuksien vaalijana. Ihmisoikeuksien puolustaminen onkin tärkeä osa perinteistä sosiaalityötä (esim. Pohjola 2014). Perinteinen valtavirtasosiaalityö näkee ihmisen luonnon yläpuolella olevana (Boetto 2017, 63). Luonnon kohtaamat ongelmat jäivät useimmissa tutkimuksen vastauksissa huomiotta, päähuomio on kiinnittynyt ihmisten kohtaamiin ongelmiin. Ekososiaalisessa sosiaalityössä kaikki planeetalla olevat, niin elolliset kuin elottomatkin yksilöt, nähdään yhtä arvokkaina ja oikeutettuina saada jatkaa olemassaoloaan. Siksi käsite *´ekologinen oikeudenmukaisuus´* on kaiken kattava, uusi ekososiaalisen sosiaalityön käytössä oleva termi (Boetto 2017, 58; Dominelli 2012). Tutkimuksessa yksi vastaaja käytti tätä käsitettä.

Vaikka valtavirtasosiaalityö ei ole perinteisesti osallistunut kestävän kehityksen keskusteluihin, tutkimuksen vastauksista ilmeni, että vastaajat näkevät sosiaalityön osallistumisen kestävään kehityksen toteuttamiseen tarpeellisena. Osa vastaajista näki, että koska sosiaalityön tärkeä tehtävä on puolustaa ihmisoikeuksia, sosiaalityön tehtävä on osallistua myös ilmastonmuutoksen torjuntaan. Tärkeäksi tekijäksi nousee tieto. Yksittäisistä vastauksista, kuten seuraavassa aineisto-otteessa, löytyi ilmauksia siitä, että sosiaalityön tehtävä on yhteiskunnallisena tieteenalana tuottaa tietoa ilmastonmuutoksen torjuntaan. Vastauksessa tietoa tarvitaan yhteiskunnan suuntaviivojen muuttamiseen, joka on rakenteellista sosiaalityötä. Matthies (2017) korostaa, että tiedon tuottaminen on oleellista ja tieteiden välinen tutkimus sekä paikallisten ja globaalien ratkaisujen löytäminen ovat ensiarvoisen tärkeitä keinoja ekososiaalisten kriisien torjunnassa (Matthies 2017, 22).

> ”Pohdin kysymystä pitkään ja tuntuu, että en löydä siihen suoraa vastausta vielä nykyisillä tietotaidoillani. Uskon kuitenkin, että sosiaalityö yhteiskunnallisena tieteenalana on tärkeä ja ehdoton ajatellen ilmastonmuutosta ja ekologisesti kestävämpää tulevaisuutta. Olemme tieteenalana tuottamassa tietoa, muuttamassa yhteiskunnan suuntaviivoja sekä ruohonjuuritasolla niiden ihmisten puolella, jotka ilmastonmuutoksesta eniten kärsivät.” (20–24 v)

Yksi vastaaja näki, että itse sosiaalityö on osaltaan vaikuttanut ekologisten kriisien syntyyn, mutta toisaalta sen tulee toimia myös kriisien hillitsijänä. Boetton (2017) mukaan sosiaalityö on vaikuttanut ekologisten kriisien syntyyn, mutta vallalla oleva sosiaalityö ei voi sellaisenaan hillitä kriisejä; Boetton mukaan paradigman muutos on välttämätön (Boetto 2017, 48). Tarve ajattelun ja hyvinvointikäsitteen muutokseen tuli esille seuraavassa aineisto-otteessa:

> ”Hyvinvointi on moniulottuvuuksinen ja tällä hetkellä elämme kulutusyhteiskunnassa, jossa kulutus tuottaa hyvinvointia. Se ei ole kestävää ja tarvitsemme ajatuksen muutoksen.” (35–39 v)

Yhteensä neljä vastaaja ilmaisi, että ihminen on osa luontoa. Tällä ilmaisulla ihmisen paikasta suhteessa luontoon on suuri merkitys: vain silloin, kun ihminen ymmärretään osaksi luontoa, ekososiaalinen siirtymä kohti kestävää kehitystä on mahdollinen (Närhi & Matthies 2016, 33; Boetto 2017, 50; Dominelli 2012 171–193; Peeters 2012, 289).

Yhteenvetona toisen tutkimuskysymyksen, ”miten ekologisia kysymyksiä käsittelevälle sosiaalityön kurssille osallistuvat sosiaalityön opiskelijat ymmärtävät

ekologisten kysymysten ja luonnonympäristön sekä sosiaalityön välisen suhteen?" osalta totean, että suomalaisen sosiaalityön perinteisessä ihmiskeskeisessä opetuksessa sosiaalityö on keskittynyt suomalaiseen yhteiskuntaan ja sen sosiaalisiin ilmiöihin. Tässä tutkimuksessa oli kuitenkin muutamia vastauksia, joissa tuotiin esille perinteisestä poikkeavia näkökulmia niin maantieteellisesti kuin sisällöllisestikin. Uskon, että suomalaisten laadukas perus- ja lukiokoulutus sekä runsas uutisointi ilmastonmuutoksesta ovat ainakin osittain auttaneet vastaajia yhdistämään ekologiset ja sosiaaliset ongelmat tämän kysymyksen yhteydessä. Sitran ja Kantar TNS:n (2021) tutkimuksen mukaan suomalaiset ylipäätään luottavat tutkijoiden, ympäristöjärjestöjen ja tiedotusvälineiden tuottamaan luonnosta kertovaan tietoon (Sitra ja Kantar TNS 2021, 11). Tässä kurssille osallistuvia sosiaalityön opiskelijoita tutkivassa tutkimuksessa maininnat globaaleista ympäristökriiseistä, niiden aiheuttajasta ja sosiaalisista seurauksista oli uutta, valtavirtasosiaalityötä laajempaa näkemystä sosiaalityöstä. Myös maininta uudenlaisen paikallisen luontoa huomioivan elämäntavan edistämisestä on osa ekososiaalista sosiaalityötä. Kuitenkin hyvin harva vastaaja osasi näistä kertoa. Monelle vastaajalle ihmisen paikka on luonnon yläpuolella. Käytännössä tämä merkitsee, että kokonaisuutena vastaajien käsitys ekologisten kysymysten ja sosiaalityön välistä suhteesta ei vielä, ennen ko. koulutusta ole riittävä ekososiaaliseen siirtymään (Boetto 2017).

6.3 Tieto on muutoksen avain

Kolmannella tutkimuskysymyksellä halusin selvittää, miten ekologisia kysymyksiä huomioivat työkäytännöt voivat sosiaalityön opiskelijoiden näkemysten mukaan tulla osaksi sosiaalityön ammattia. Olin kiinnostunut siitä, minkälaisia esteitä he näkevät ekologisten kysymysten tulemiselle osaksi sosiaalityötä, tai mitkä seikat voivat tätä edistää? Kuten luvussa viisi kerroin, kolmas tutkimuskysymys koostuu kahdesta vastaajille esitetystä kysymyksestä. Ensimmäisellä kysymyksellä tutkin vastaajien omia havaintoja sosiaalityön työpaikoilta ja toisella kysymyksellä tutkin niitä tekijöitä, jotka vastaajien mukaan vaikuttavat siihen, miten ekologiset kysymykset huomioivat työkäytännöt voidaan ottaa mukaan sosiaalityön työkäytäntöihin.

6.3.1 Havaintoja työpaikoilta

Ensimmäinen vastaajille esitetty työhön liittyvä kysymys siis kuuluu: "Minkälaisia luontoa huomioivia tai ekologisesti kestäviä ratkaisuja olet havainnut sosiaalityön

työpaikoilla?" 10 vastaajaa ilmoitti, että heillä ei vielä ole kokemusta sosiaalityön työtehtävistä. Työkokemus sosiaalityön tehtävissä oli ainoa selkeästi havaittava perusmuuttuja, joka vaikutti kyselyn vastauksiin. Muiden kysymysten osalta en havainnut minkään perusmuuttujan systemaattista vaikutusta.

Sosiaalityön työpaikoissa työskennelleiden vastaajien vastausten perusteella heidän sosiaalityön työpaikkansa voidaan jakaa kolmeen luokkaan: "Ei tilaa ympäristön huomioimiselle", "Perinteinen ympäristöajattelu" ja "Uusi ekologinen ajattelu". Nämä luokat vastaavat ko. kysymykseen annettujen vastausten kolmea yläluokkaa. Ensimmäiseen luokkaan kuuluvissa työpaikoissa kestävää kehitystä tukevia käytäntöjä ei ole, ja pahimmillaan niissä on negatiivinen keskustelukulttuuri uusista, sosiaalityölle vieraista asioista, kuten luonnon huomioimisesta osana sosiaalityötä. Boetto (2017) nosti esiin sen ongelman, että sellaisessa työpaikassa, jossa työpaikan kulttuurille uudet ajatukset ovat tabuja, työntekijät eivät uskalla niistä puhua. Tämä voi pahimmillaan johtaa läheisessä luontosuhteessa olevan työntekijän omaan vetäytymiseen. (Boetto 2017, 58–59; McKinnon, 2013). Tämä on tuttu asia myös rakenteelliseen sosiaalityöhön liittyvässä sosiaalisessa raportoinnissa; kun joistakin asioista ei ole sopivaa puhua työpaikalla, siellä vallitsee *hiljaisuuden kulttuuri* (Tiitinen & Kauppi 2014). Vastaajat toivat esille, että ympäristöön liittyvistä kysymyksistä puhuminen ei ollut työpaikalla tavallista, eikä käytännössä edes mahdollista. Kun seuraava vastaaja yritti saada aikaan keskustelua ympäristöasioista, keskustelu kääntyi vastaajan henkilökohtaisten asioiden läpikäymiseen. Ympäristöasiat näyttäytyvät vastaajille sopimattomana puheenaiheena sosiaalityön työpaikoilla.

> " Keskustelun tasolla en aiheeseen törmännyt muulloin, kun itse aihetta esille tuodessani, ja silloinkin keskustelu kiinnittyi omien mielenkiinnonkohteideni läpikäymiseen työpaikan ekologisuuden tarkastelun sijaan…" (20–24 v)

Seuraavan vastauksen kirjoittaja kertoo, että ekologisista kysymyksistä ei ole helppo puhua suoraan, mutta hän löysi ruokakeskustelun kautta väylän saada aikaan keskustelu luonnon huomioimisesta.

> " …Taukohuoneiden keskustelukulttuuri on ollut työhistoriassani itselleni hankala, mutta myös kiinnostava asia. Jonkinlaisen mutkan kautta myös ruuasta käytävä keskustelu on linkitettävissä luonnon huomioimiseen ja kestäviin käytäntöihin..." (35–39 v)

Seuraavan vastaajan vastauksessa kuvastuu pettymys: vaikka työpaikan kaupunki antaa julkisuudessa hyvän ympäristökuvan itsestään, käytännössä totuus on

kuitenkin toinen. Ainakaan kyseinen työpaikka ei ole vastaajan mukaan huomioinut ekologisia kysymyksiä riittävästi:

> ”En juurikaan havainnut luontoa huomioivia tai ekologisesti kestäviä käytäntöjä viimeisimmässä työpaikassani. Työpaikalla ei edes ollut kierrätysroskiksia sosiaalityöntekijöiden kahvihuoneessa, vaikka kyse oli sellaisen kaupungin työpaikasta, jolla on varsin kunnianhimoiset ympäristötavoitteet.” (20–24 v)

Muutama vastaaja mainitsi negatiiviseksi asiaksi myös kaupunkirakenteen, jossa esimerkiksi ikäihmisten hoitopaikat on keskitetty suuriin yksiköihin kauas luonnosta, eikä ikäihmisten pääsy luontoon ole käytännössä mahdollista. Nämä asukkaat ovat todellisuudessa niitä, jotka joutuvat kokemaan eriarvoisuutta luonnosta nauttimisen suhteen.

Suurimmalla osalla vastaajista on havaintoja luokasta ”Perinteinen ympäristöajattelu”, josta esimerkkinä ovat jätteiden ja tarvikkeiden tavanomainen kierrätys. Tähän luokkaan kuuluvat myös resurssien tuhlaamattomuus, joka mielestäni voidaan nähdä sekä ympäristöimagon että taloudellisten säästöjen tavoitteluna.

> ”Tulosteiden vähentäminen ja julkisten kulkuneuvojen käyttö. Kierrätys niin kahvihuoneissa kuin työhuoneessakin.” (35–39 v)

Näiden tavanomaisten, perinteisten toimenpiteiden toteuttaminen on tärkeä osa jokapäiväistä elämäämme, vaikka ne eivät sellaisenaan yksin olekaan riittäviä kestävän kehityksen turvaamiseksi (Matthies 2017, 20–21; Dominelli 2012).

Kolmas luokka, ”Uusi ekologinen ajattelu”, tukee matkaamme kohti kestävää kehitystä. Asiakkaiden kanssa vietetty aika luonnossa, hyvinvointiajattelun kääntäminen materiasta kohti perheen henkistä läsnäoloa, tiedon ja arvojen jakaminen sekä alihankkijoiden valinta hinnan sijasta kestävän kehityksen toteuttamisen perusteella ovat esimerkkejä ekologisten kysymysten tulemisesta sosiaalityöhön. Nämä ovat yhdensuuntaisia Boetton (2017) mallin epistemologisen näkökulman, erityisesti uuden hyvinvointikäsityksen kanssa (Boetto 2017, 55–58).

> ” Arjen työssä mietin, että miten voimme tukea perheitä viettämään aikaa yhdessä niin, että siihen ei tarvita rahaa ja materiaa ja ymmärtämään läsnäolon ja yhdessä tekemisen merkityksen.” (35–39 v)

> ” Olen tällä hetkellä lastensuojelulaitoksessa vastuuohjaajana, joten mietin tätä kysymystä sen kautta. Meillä kierrätetään kaikki mahdollinen sekä ohjataan nuoria ekologisesti kestävään arkeen. ” (40–45 v)

Osa vastaajista mainitsi myös uuden, pakon tuoman ympäristön kannalta positiivisen muutoksen: niin ei-toivottu kuin Covid-19 pandemia olikin, se on opettanut ihmiset matkustamaan vähemmän, koska sähköiset etäyhteydet mahdollistavat ihmisten virtuaaliset tapaamiset.

6.3.2 Ekologisten kysymysten huomioimisen esteet ja edistävät tekijät

Toisen vastaajille esitetyn työhön liittyvän kysymyksen avulla tarkastelin vastaajien ajatuksia siitä, mitkä ovat sosiaalityön ammatissa huomioitavien ekologisten käytäntöjen esteitä ja edistäviä tekijöitä. Aineiston perusteella ne osoittautuivat toistensa kääntöpuoliksi. Aineistossa näkyvimpinä *esteinä* näyttäytyivät *resurssit*. Vastaajat kuvaavat, että työntekijällä ei ole aikaa eikä mahdollisuutta pohtia ekologisia kysymyksiä, sillä kiire ja tehostamisajattelu ovat kaiken aikaa läsnä. Myös sosiaalityön organisaation *toimintatapa* näyttäytyi määräävänä tekijänä. Vastaajat ilmaisivat, että suomalainen sosiaalityön järjestelmä on byrokraattinen ja jähmeä. Laki, työpaikan kulttuuri ja vanhat tottumukset vaativat tietyt menettelyt, joihin yhteiskunta antaa raamit ja mahdollisuudet. Uusista ideoista on usein hankala tai mahdoton keskustella. Nämä tekijät ovat yhteydessä *arvoihin ja asenteisiin*: organisaatiolla on yhteiskunnan sille antama arvomaailma, ja säilyäkseen työyhteisön tulee mukautua näihin arvoihin. Muutama vastaaja kuvaa, että johto ei näe ja arvosta ekologisten ja sosiaalityön kysymysten yhteyttä, eikä luontoa pidetä sosiaalityöhön kuuluvana. Nämä vastaukset ovat läheisessä yhteydessä New Public Management-ajattelun kanssa. Siinä resurssit ja mahdollisuudet tehdä asioita totutusta poikkeavalla tavalla on hyvin rajallinen (Närhi 2017, 303–304; Pohjola 2012, 212–213). Suuri osa vastaajista kuitenkin ilmaisi, että kysymyksessä on lopulta *tiedon puute*. Vastaajat kertovat, että koska yhteiskunta, organisaatio ja sosiaalityöntekijät eivät tiedä ekologisten ja sosiaalisten tekijöiden vuorovaikutuksesta ja keskinäisestä riippuvuussuhteesta, näitä tekijöitä pidetään täysin erillisinä. Ekologisten käytäntöjen esteiden *juurisyyksi* paljastui *tieto ja sen puute*.

Tarkastellessamme *edistäviä tekijöitä* kuvailevia vastauksia voimme käsitellä edellä mainitut tekijät vastakkaiseen suuntaan. Koska tässä tutkimuksessa ongelman ytimeksi osoittautuivat *tieto ja sen puute*, tulee tarkastella, miten ongelma voidaan korjata. Kuten muiden muassa Matthies (2017) painottaa, tiedon tuottaminen ekologisten kysymysten ja sosiaalityön keskinäisestä riippuvuussuhteesta on hyvin

tärkeää. (Matthies 2017, 21; Boetto 2017, 63–64). Tämän tutkimuksen aineistossa yliopisto nousi merkittävään osaan kyseisen tiedon tuottajana ja jakajana. Vastaajat pitivät tärkeänä sitä, että tulevaisuudessa yliopistot tuottavat tutkimustietoon pohjautuvaa tietoa ekologisten ja sosiaalisten kysymysten yhteydestä, ja että sitä opetetaan osana sosiaalityön opetusta jo aivan perusopintojen alkuvaiheessa, kuten seuraavassa aineisto-otteessa kerrotaan:

> ”Tietäminen, selvyys, ymmärrys, työnantajien panostus aiheeseen. Käytännössä tarkoittaa siis esimerkiksi juuri tämän kurssin tyylisten kurssien järjestämistä …/ …Ekososiaalityön käsitteen esiin nostaminen esimerkiksi systeemiteorian ja sosiaalityön pioneereihin tutustumisen yhteydessä opintojen alkuvaiheissa voisi olla ainakin yksi toimiva tapa. Näin käsite tulisi myös tutuksi heti opintojen alussa eikä sitä tarvitsisi vieroksua.” (20–24 v)

Yliopisto-opetuksen lisäksi vastaajat kuvailivat, että tietoa asiasta tulisi tuoda myös sosiaalityön organisaatioihin, niin johdolle kuin työntekijöillekin. Kun koko organisaatiossa ekologiset kysymykset nähdään osana yhteiskunnallisia kysymyksiä ja sosiaalityötä, niiden huomioiminen sosiaalityön käytännöissä on yksittäiselle työntekijälle helpompaa:

> ”Tietoisuuden lisääminen on tärkeää. Samoin se, millä tavalla kunta/organisaatio/johto linjaa ja asennoituu ympäristökysymyksiin. Jos ekologisuus on koko organisaation arvo, on sitä myös yksittäisen työntekijän helpompi toteuttaa.” (40–44 v)

Monet vastaajat näkivät, että kun organisaatiossa ymmärretään asioiden yhteys, siellä voidaan nähdä tarve ajatella ja toimia toisin. Myös Matthies (2017) ja Boetto (2017) näkevät tämän sosiaalityön uutena mahdollisuutena. (Matthies 2017, 21; Boetto 2017, 63–64). Osa vastaajista kertoo, että vanhoihin periaatteisiin sitoutuneen työyhteisön ja sitä tukevan kuntaorganisaation *arvoja ja asenteita* ei kuitenkaan ole helppo muuttaa. Osa vastaajista uskoi, että tieto, aika ja uusi, innostunut sukupolvi voivat saada muutoksen aikaan. Kun ekologiset kysymykset tulevat osaksi organisaation arvoja, kulttuuria ja *toimintatapoja*, yksittäisen työntekijän on myös helpompi toimia kestävän kehityksen mukaisesti. Eräs vastaaja kirjoitti, että tietoa asiasta olisi tehokasta levittää jonkin konkreettisen esimerkin kautta. Muutaman vastaajan mukaan aihepiiriin liittyvät kampanjat, hankkeet ja asiantuntijan opastus voisivat olla hyviä tapoja käynnistää uusi tapa toimia. Vastaajat kertovat, että ilman esimiehen esimerkkiä ja varsinkaan hyväksyntää sosiaalityön muutos kohti kestävää kehitystä on käytännössä mahdoton. Kun yhteiskunta ja organisaatio saavat riittävästi laadukasta tietoa ja ymmärtävät ekologisten kysymysten huomioimisen välttämättömyyden osana sosiaalityötä, ne voivat osoittaa sille myös *resursseja*.

6.3.3 Muutoksen mahdollisuus?

Vastausten tarkastelussa tullaan rakenteellisen sosiaalityön ongelman ytimeen: paljonko tietoa tarvitaan toivotun muutoksen aikaansaamiseksi? Mitä tarvitaan arvojen ja kulttuurin muuttamiseen? Milloin sosiaalityön paradigma voi muuttua? Bob Mullalyn (2007) mukaan kulttuurin ja asenteiden muuttaminen ei tapahdu nopeasti. Poikkeuksena on kuitenkin julkistaloudellinen valta. Perinteisen suomalaisen asiakaskohtaisen sosiaalityön rinnalle yritettiin 1980-luvulla luoda yhteiskunnallisia ongelmia ratkaisemaan tulevaa rakenteellista sosiaalityötä. 1990-luvun lama katkaisi siltä toimintakyvyn ennen kuin se pääsi kunnolla edes alkamaan. Uusliberalismin tiukka talousajattelu pakotti sosiaalityön yhteen muottiin, jossa on tilaa vain yhdelle tavalle toimia. Tehokkuuteen perustuvasta yksilötyöstä tuli ainoa sallittu arvo. Vaikka lainsäädäntöön on tullut pieni mahdollisuus tuoda esiin toimintatavan muutostarpeita, järjestelmärakenteet eivät sallineet muutoksille tilaa eräitä määräaikaisia hankkeita lukuun ottamatta. Myös sosiaalityön ammattilaisten uudet visiot tukahdutettiin. Pohjola (2012, 208–213) näkee kuitenkin, että teoriassa on mahdollista, että yhteiskunnallisten syklien liikkeessä myös sosiaalityöllä on mahdollisuus orientaation muutokseen.

Arvojen ja asenteiden muuttamiseksi, ja erityisesti ekososiaalisten kriisien välttämiseksi, tiedon tuottaminen yhdessä muiden tieteiden kanssa on välttämätöntä (Matthies 2017, 22). Tietoa kestävyyskysymyksestä, ekososiaalista sosiaalityöstä ja tavoista toteuttaa sitä tulisi antaa niin yliopistoissa, organisaatioissakin kuin laajasti koko yhteiskunnassa. Vaikka tietoa tuotetaan ja annetaan paljon, joutuu se silti kilpailemaan vallalla olevan markkinaliberalismiin tukeutuvan valtavirtasosiaalityön arvojen ja asenteiden kanssa (Boetto 2017, 51; Mullaly 2007). Tämä on yhteydessä sosiaalityön toiseen ongelmaan: jos sosiaalityö ei osallistu tiedon tuottamiseen ja ekososiaalisten kriisien torjuntaan, on vaarana, että se menettää muille tieteille paikkansa yhteiskunnan ekososiaalisten ongelmien ratkaisijana. Tämän johdosta ekologiset kriisit voidaan nähdä myös sosiaalityön uutena mahdollisuutena. (Dominelli 2012, 3.)

On tärkeä pohtia, miten muutokseen pyritään. Suomalaisella sosiaalityöllä on tällä hetkellä luja asema julkisena viranomaisena (Närhi & Matthies 2014, 100). Liian nopea ja raju muutos voi hajottaa vankan järjestelmän, ja pahimmillaan se voisi haavoittaa suuren joukon asiakkaita. Muutos on lopulta poliittinen kysymys, johon myös me sosiaalityöntekijät voimme yrittää tiedollamme vaikuttaa, diplomaattisessa yhteistyössä muiden tieteenalojen ja päättäjien kanssa.

7 JOHTOPÄÄTÖKSET JA POHDINTAA

7.1 Johtopäätökset

Tällä tutkimuksella pyrin selvittämään, minkälainen käsitys Jyväskylän yliopiston ensimmäiselle Ecosocial Transition in Social Work-kurssille osallistuvilla sosiaalityön opiskelijoilla on sosiaalityön ja ekologisten kysymysten välisestä yhteydestä ennen kyseistä kurssia. Tämän tutkimuksen aineisto on kerätty laadullisena kyselynä (Eskola 1975) tammikuussa 2021.

Koska aihealue on minulle uusi, halusin peilata tutkimuksessa saatuja vastauksia Heather Boetton (2017) ekososiaalista siirtymää kuvaavan transformatiivisen mallin esille nostamiin näkökulmiin. Tätä kautta sain käsityksen siitä, miten kurssille osallistuvat sosiaalityön opiskelijat asemoituivat tutkimushetkellä ekososiaalisen siirtymän prosessissa. (Boetto 2017, 52–60).

Ensimmäisen tutkimuskysymyksen avulla tarkastelin, mitä luonto merkitsee kurssille osallistuville sosiaalityön opiskelijoille. Kysymys antoi hyvin yhdensuuntaisen vastauksen. Tutkimuksen mukaan luonnonympäristöllä on vastaajille suuri henkilökohtainen merkitys. Heille on tärkeää saada nauttia luonnosta eri tavoin. Luonto antaa heille rentoutumista ja hyvinvointia sekä auttaa heitä jaksamaan arjen kiireissä. He arvostavat luontoa, ja monella on läheinen henkilökohtainen suhde luontoon. Jokainen pyrkii vastavuoroisesti itse toimimaan luontoystävällisesti hyväksi näkemällään tavalla. Jätteiden ja tavaroiden kierrätys on arkipäivää jokaiselle vastaajalle, ja moni pyrkii säästämään resursseja, kuten sähköä ja vettä. Moni pyrkii välttämään CO2-päästöjen tuottamista esimerkiksi suosimalla joukkoliikennettä tai liikkumalla pyörällä. Monet ovat muuttaneet kulutustapojaan ja

välttävät turhaa tavaroiden ostamista. Yksi vastaaja korosti omien valintojen merkitystä globaalina ympäristönsuojeluna. Muutama opiskelija kertoi myös opettavansa lapsilleen ekologisia arvoja, ja muutama pyrkii tuottamaan ruokansa itse.

Boetton (2017) transformatiivisen mallin pohjalta voimme todeta, että kurssille osallistuvat sosiaalityön opiskelijat ovat ontologisesta näkökulmasta hyvin valmiita ekososiaaliseen siirtymään. Kun sosiaalityön opiskelijoiden suhtautuminen luontoon on läheistä, on ainakin mahdollista, että luonto tulee aikanaan olemaan jollakin tavalla mukana heidän työkäytännöissään (Boetto 2017, 52–53). Läheinen luontosuhde näyttää olevan osa suomalaisuutta: Sitran ja Kantar TNS:n (2021) suomalaista aikuisväestöä kuvaavan tutkimuksen mukaan luonto on suurimmalle osalle suomalaisista tärkeä, ja ihmiset nauttivat sen hyvinvointia tuovista vaikutuksista. Suomalaiset haluavat myös suojella luontoa ja ovat valmiita toimimaan luonnon hyväksi jopa muuttamalla elintapojaan. Tutkimuksen mukaan koulutus vaikuttaa luontosuhteen määrään; akateemisesti koulutettujen läheinen luontosuhde on yleisempää kuin peruskoulutuksen saaneilla (Sitra & Kantar TNS 2021, 4–12). Myös tässä tutkimuksessa tarkastelemani amerikkalaisten ja tanskalaisten sosiaalityön opiskelijoiden suhtautuminen luontoon oli positiivinen. (Jung 2016; Decker Sparks ym. 2019; Chonody & Sultzman 2020; Hostert 2020). Toisin kuin Boetto (2017), Chonody ja Sultzman (2020) kuitenkin näkevät, että saatavilla olevan tiedon määrä ja yksilön asenne vaikuttavat omaa luontosuhdetta enemmän siihen, näkivätkö sosiaalityön opiskelijat sosiaalityön ja ekologisten kysymysten välisen yhteyden tarpeellisena. Suuri merkitys oli sillä, uskoiko opiskelija ilmastonmuutokseen, ja se, miten ekologiset kysymykset vaikuttavat sosiaalityöntekijän asiakkaisiin. (Chonody & Sultzman 2020).

On todennäköistä, että suurin osa tässä tutkimuksessa mainituista vastaajien ympäristöteoista liittyy vastaajan henkilökohtaiseen tasoon, ympäristötekoihin ihmisinä ja kansalaisina, ei vielä sosiaalityöntekijöinä. Siksi ne eivät ole sellaisenaan täysin osa Boetton (2017) tarkoittamaa metodologista näkökulmaa, johon liittyy myös epistemologinen näkökulma, tietoisuus sosiaalityön arvojen mukaan ekologisesti toimimisesta. Tutkimuksessa mainitut ympäristöteot ovat kuitenkin hyvä lähtökohta ekososiaaliseen siirtymään ennen Ecosocial Transition in Social Work- koulutusta. Suomessa ympäristöön liittyvää tietoa on saatavilla runsaasti, esimerkiksi suomalaisessa koulujärjestelmässä ja mediassa. Jokainen voi omaksua tietoa oman kiinnostuksensa mukaisesti ja siksi jokaisen ymmärrys oman toimintansa ekososiaalisista seurauksista on yksilöllinen. Tästä johtuen myös jokaisen riittäväksi näkemät ympäristöteot ovat eri tasoisia. Kaikki ympäristöteot ovat tärkeitä, mutta perustoiminnot eivät yksin riitä kestävän kehityksen aikaan saamiseksi. WWF:n (2022)

mukaan suomalaisten kulutustottumukset ovat kestämättömät; jos kaikki kansat kuluttaisivat suomalaisten tavoin, maapalloja tarvittaisiin kolme ja puoli kappaletta (WWF 2022). Jos todella haluamme säilyttää maapallon elinkelpoisena, meidän länsimaalaisten on muutettava elintapojamme radikaalisti. Meidän tulee ymmärtää, että siirtymä kohti kestävää kehitystä on välttämätön. Se vaatii syvällisiä muutoksia yhteiskunnan kaikilla alueilla (ks taulukko 1) (Matthies 2017, 20–21; Boetto 2017; Dominelli 2012). On positiivista, että osa opiskelijoista kertoi olevansa erityisen kiinnostunut ilmastonmuutosta ja kestävää kehitystä koskevaa uutisointia ja politiikkaa kohtaan (Besthorn 2002; Boetto 2017, 56).

Tutkimuksen varsinainen pääkysymys, kurssille osallistuvien sosiaalityön opiskelijoiden käsitys sosiaalityön ja ekologisten kysymysten välisestä yhteydestä, tuotti hyvin laajan skaalan vastauksia. Käsitykseni on se, että koska ekologiset kysymykset eivät ole kuuluneet suomalaiseen sosiaalityön maisteriohjelmaan, suurelle osalle kyselyyn vastanneista opiskelijoista sosiaalityön ja ekologisten kysymysten välinen yhteys oli vieras. Myös minulle tämä yhteys oli vieras, mutta samalla kiinnostava, ja se innoitti tämän pro gradu -tutkielman aiheen valintaan. Myös monet kyselyyn vastanneet kertoivat halustaan saada tietää aiheesta lisää.

Suurimmassa osassa vastauksia oli nähtävissä valtavirtasosiaalityön vaikutus; opiskelijat näkivät sosiaalityön ja ekologisten kysymysten yhteyden kapeasti, vain kotimaassa tehtävänä asiakaskohtaisena, paikallisena ja usein kunnallisena sosiaalityönä. Osa kertoi, että ekologisten kysymysten ja kestävyyden sekä sosiaalityön yhteydelle ei ole tarvetta tällä hetkellä, koska Suomessa ei ole ekologisia kriisejä, mutta mahdollisesti tulevaisuudessa kylläkin. Osa opiskelijoista näki yhteyden hieman laajempana: he näkivät, että ilmastonmuutos aiheuttaa globaalilla tasolla ihmisille myös paljon sosiaalisia ongelmia, esimerkiksi kodittomuutta ja eriarvoisuutta. Ilmastopakolaisuus nähtiin tulevaisuuden haasteena suomalaiselle sosiaalityölle. Vastauksissa korostui ihmiskeskeisyys. Sosiaalityö nähtiin suhteessa ekologisiin kysymyksiin ihmisoikeuksien turvaajana. Kaikille elollisille organismeille kuuluvista oikeuksista tai ekologisesta oikeudenmukaisuudesta oli vain vähän mainintoja (Boetto 2017, 58). Osa vastaajista näki valtavirtasosiaalityötä kauemmas; he näkivät, että ihminen on osa luontoa. He näkivät myös, että sosiaalityön tehtävä on osallistua ilmastonmuutoksen torjuntaan. Keinoina mainittiin tiedon tuottaminen ja jakaminen sekä rakenteellinen sosiaalityö (Matthies 2017, 22).

Vain kaksi vastaajaa mainitsi ihmisen toiminnan, kestämättömän tehotuotannon ja ylikulutuksen ekososiaalisten kriisien taustalla. Niin ikään vain kaksi vastaajaa toi esille paikalliset ja yhteisölliset ratkaisut globaalin kestävyyden mahdollistamiseksi.

Ratkaisuina he mainitsivat ekologiset kysymykset huomioivan kaupunkisuunnittelun sekä paikallisyhteisöjen omavaraisuuden kasvattamisen. Nämä ovat olennainen osa paikallisiin ratkaisuihin perustuvaa ekososiaalista sosiaalityötä (Närhi & Matthies 2018, 5–6).

Sillä perusteella, että tutkimukseen vastaajien käsitykset ekologisista kysymyksistä ja niiden yhteydestä sosiaalityöhön olivat hyvin vaihtelevia, tutkimukseen osallistuvat sosiaalityön opiskelijat olivat keskimäärin, ilman aihealueen koulutusta, ekososiaalisen siirtymän alkuvaiheessa Boetton (2017) transformatiivisen mallin epistemologisesta näkökulmasta tarkasteltuna. (Boetto 2017, 54–58). Vaikka lähtökohtaisesti tämän tutkimuksen tarkoitus ei ollut tehdä tilastollisia yleistyksiä, Boetton malli auttoi minua tulkitsemaan, mitä vastaajien vastaukset merkitsevät ekososiaalisessa siirtymässä. (Tuomi & Sarajärvi 2018, 98). Tämän tulkinnan kautta löysin vastauksen tutkimuskysymyksiini: vastaajien käsitys sosiaalityön ja ekologisten kysymysten välisestä suhteesta ei vielä ollut selkeä. Tutkimuksesta ilmeni, että koulutus ja tiedon saaminen ovat ensiarvoisen tärkeitä asian selkeyttämiseksi ja ekososiaalisen siirtymän mahdollistamiseksi.

Myös tarkastelemissani amerikkalaisten ja tanskalaisten sosiaalityön opiskelijoiden suhtautumista sosiaalityön ja ekologisten kysymysten välistä yhteyttä tutkivissa tutkimuksissa korostui aihealueen koulutus ja erityisesti sen puute. Monissa länsimaissa yliopistot eivät vielä tämän tutkimuksen tekovaiheessa opettaneet ekologisia kysymyksiä käsittävää sosiaalityötä, vaikka sosiaalityön maailmanjärjestöt ovat tunnustaneet ekologisten katastrofien vaikuttavan ihmisten hyvinvointiin ja lisäävän eriarvoisuutta, ja vaikka monet maat ovat luvanneet huomioida sen koulutuspolitiikassaan. (IFSW, IASSW ja ICSW 2012, 1; CSWE 2015; Boetto 2017, 48; Jung 2015; Chonody & Sultzman 2020; Hostert 2020). Suuri osa vastaajista näkee aihealueen kiinnostavana ja ajankohtaisena ja he haluaisivat saada siitä koulutusta. (Jung 2015; Chonody & Sultzman 2020; Hostert 2020).

Koulutus ja sitä kautta tieto tulevat esille myös kolmannessa, luontoa huomioivien sosiaalityön käytäntöjen toteuttamisen esteitä ja edistäviä tekijöitä käsittelevässä kysymyksessä. Tämän tutkimuksen mukaan esteet ja edistävät tekijät ovat toistensa kääntöpuolia. Esteinä voivat olla vajavaiset resurssit, tiedon puute, tiukasti säädetyt toimintatavat sekä organisaation ja yhteiskunnan kulttuuri, arvot ja asenteet, jotka eivät hyväksy valtavirrasta poikkeamista. Kun arvot muuttuvat ja uusi ajattelutapa sallitaan, erilaiset toimintatavat, tiedon saanti ja resurssit ovat mahdollisia. Arvojen muuttaminen ei kuitenkaan tapahdu nopeasti (Mullaly 2007). Tieto on välttämätön, mutta ei ainoa arvoja ohjaava tekijä. Arvoihin vaikuttamisessa

tieto joutuu kamppailemaan yhteiskunnan eri osa-alueiden, erityisesti talouspolitiikan kanssa. Poliittinen päätöksenteko lopulta määrittää arvot, toimintatavat ja resurssit. Tiedon tuottaminen päätöksentekijöille arvojen ja asenteiden muuttamiseksi ja erityisesti ekososiaalisten kriisien välttämiseksi on ekososiaalisen sosiaalityön tärkeä tehtävä (Matthies 2017, 22).

7.2 Pohdintaa

Oman tutkielmani aineiston lisäksi olin kiinnostunut myös siitä, miten ekologiset kysymykset näyttäytyivät ensimmäiselle Social Work in Ecosocial Transition-kurssille osallistuneille sosiaalityön opiskelijoille kurssin jälkeen. Kurssin opettajat Satu Ranta-Tyrkkö ja Kati Närhi kokosivat yhteen kurssille osallistuneiden opiskelijoiden mietteitä sosiaalityön ja ekologisten kysymysten yhteydestä. Analyysin mukaan, kuten minullakin, opiskelijoilla kesti hetken, ennen kuin he ymmärsivät, mistä sosiaalityön ja ekososiaalisen siirtymän yhteydessä on kysymys. Kurssin edetessä opiskelijoiden tieto lisääntyi, ja he ymmärsivät, että luonnonympäristöllä on vaikutusta sosiaalityöhön ja päinvastoin. Opiskelijat näkivät ekososiaalisen sosiaalityön työkäytäntönä olemisen monet hyödyt ja mahdollisuudet, mutta myös haasteet ja esteet, joita se kohtaa. Kuten omassa tutkimuksessani, myös kurssin jälkeen analysoidussa opiskelijoiden vastausten yhteenvedossa ilmeni, että esteet ja mahdollisuudet ovat toistensa eri puolia. Näissä löytyi viisi kategoriaa: sosiaalityön oppi sekä asiakkaisiin, työntekijään, organisaatioon ja yhteiskunnallisiin tekijöihin liittyvät tekijät (Ranta-Tyrkkö & Närhi 2021). Opiskelijat näkivät ekologisiin kriiseihin vaikuttamisen kompleksisena. Ekososiaalinen näkökulma herätti toiveita uudesta mahdollisuudesta sekä suojella että hyödyntää luontoa. Tärkeä ajatus oli se, että vaikka tiedostamme sosiaalityön olevan osa luontoa vahingoittavia rakenteita, sitä ei saisi syyllistää, vaan kehittää vähemmän vahingoittavia keinoja toimia. Ekososiaalinen sosiaalityö on hyvä mahdollisuus. Uusi opiskelijoiden antama käytännön idea oli tiedon jakaminen kansallisen online-verkon avulla.

Kurssin jälkeen opettajat näkivät, että tulevaisuudessa sosiaalityöntekijöiden tulee tunnistaa ekososiaaliset kriisit ja niiden sosiaaliset vaikutukset ja tiedostaa, että he voivat omalta osaltaan vaikuttaa niihin tietyssä määrin. Siksi on tärkeää, että ekologiset kysymykset sisältyvät sosiaalityön koulutusohjelmaan. (Ranta-Tyrkkö & Närhi 2021).

Itselleni uuden aihepiirin valinta pro gradututkielmaksi oli hyvin mielenkiintoinen, mutta alussa haasteellinen prosessi. Tutkimuksen valmistelussa hämmennystä lisäsi se, että suomenkielistä materiaalia ei juuri ollut saatavilla. Kuitenkin mitä enemmän tutustuin aihepiiriin, sitä enemmän se alkoi kiinnostaa. Idea tutkimuskysymyksen löytymiseen tuli juuri omasta tilanteesta uuden edessä. Miten muut näkivät itseäni askarruttavan asian? Eettinen vireyteni kasvoi aiheeseen tutustumisen ja paneutumisen myötä. Minulle alkoi selkiintyä, mitä tutkin ja miten sen teen. Teknisen toteutuksen suunnitteluvaiheessa pohdin, että aineiston keruussa haastattelu saattaisi antaa syvällisempiä vastauksia, mutta mahdollisuus tehdä aineiston keruu kyselynä tulevan kurssin yhteydessä osoittautui hyväksi ratkaisuksi. Haastattelu ei ehkä olisi ollut niin puolueeton ratkaisu kuin kysely, koska olisin voinut auttaa toista vastaajaa ymmärtämään kysymys tarkemmin kuin toista. Kyselyn kautta sain täysin puolueettomat vastaukset siihen, mitä hain: vastaajilla oli keskenään hyvin erilaisia käsityksiä sosiaalityön ja ekologisten kysymysten yhteydestä, koska tätä aihepiiriä käsittelevää opetusta ei ole aikaisemmin ollut. (Tuomi & Sarajärvi 2018; Eskola 1975, 85).

Aineiston analyysivaiheessa pohdin tutkimuksen yleistettävyyden ongelmaa (Alasuutari 2014, 231–232). Lähes 40 prosenttia kurssille ilmoittautuneista ei vastannut kyselyyni. Miten vastaajat valikoituivat? Olisivatko vastaukset hyvin erilaisia, jos kaikki olisivat vastanneet? Toisaalta ajattelen, että yli 60 prosenttia vastasi kyselyyn, vaikka se oli vapaaehtoinen. Ensimmäisen tutkimuskysymyksen osalta kyselyn vastaukset olivat yhtenevät Sitran ja Kantar TNS:n (2021) tutkimuksen vastausten kanssa. Toinen tutkimuskysymys antoi hyvin keskenään erilaisia vastauksia, ja se on loogisesti yhdenmukaista sen kanssa, että koulutusta aiheesta ei ole annettu. Kolmas tutkimuskysymys jää tulevien tutkimuksentekijöiden tutkittavaksi: mitä luonnonympäristöä huomioivien käytäntöjen toteuttamista sosiaalityössä estäviä ja edistäviä tekijöitä voi vielä löytyä?

Tutkimuksen tärkeä anti itselleni oli se, että näkemykseni sosiaalityöstä ja sosiaalityöntekijänä olemisesta avartui. Myös luonto tulee tavalla tai toisella olemaan mukana sosiaalityön ammatin käytännöissäni. Lisäksi ainakin omiin kulutustottumuksiin ja käsitykseen hyvinvoinnista on syytä kiinnittää huomiota.

LÄHTEET

Alasuutari, P. (2014): Johdatus yhteiskuntatutkimukseen. Hanki ja jää, Helsinki.

Alston, M. (2017): Ecosocial work: Reflections from the global south. Teoksessa Matthies, A-L. & Närhi, K. (toim.): The Ecosocial Transition of Societes. The contribution of social work and social policy. Routledge Advances in Social Work. Routledge, 91-104.

Besthorn, F. (2002): Radical environmentalism and the ecological self: Rethinking the concept of self-identity for social work practice. Journal of progressive human services 13:1, 53-72.

Boetto, H. (2017): A transformative Eco-Social Model: Challenging Modernist Assumptions in Social Work. British Journal of Social Work. 47, 48-67. Saatavilla: https://academic.oup.com/bjsw/article/47/1/48/2452347

Bowles, W., Boetto, H., Jones, P. & McKinnon, J. (2018): Is social work really greening? Exploring the place of sustainability and environment in social work codes of ethics. International social work, 61:4, 503-517. Saatavilla: https://journals.sagepub.com/doi/10.1177/0020872816651695

Chonody, J. & Sultzman, V. (2020): An exploratory study of student's perceptions of environmental issues as social work practice and their understanding of environmental justice. Social work education. The international journal. Saatavilla: https://www-tandfonline-com.ezproxy.jyu.fi/doi/full/10.1080/02615479.2020.1858045

CSWE (2015): Epas. Education policy and accreditation standards. Saatavilla: https://www.cswe.org/getattachment/Accreditation/Standards-and-Policies/2015-EPAS/2015EPASandGlossary.pdf

Decker Sparks, J.L., Massey Combs, K. & Yu, J. (2016): Environmental justice. Social work students' perspective on environm. Justice: Gaps and challenges for preparing students. Journal of community practice. Volume 27, 2019. Saatavilla: https://www-tandfonline-com.ezproxy.jyu.fi/doi/pdf/10.1080/10705422.2019.1655124?needAccess=true

Dominelli, L. (2012): Green Social Work. From Environmental Crises to Environmental Justice. Polity Press, Cambridge.

EEA European Envinomental Agency (2017). Key findings – climate change, impacts and vulnerability in Europe in 2017. Saatavilla: https://www.eea.europa.eu/publications/climate-change-impacts-and-vulnerability-2016/key-findings

Elsen, S. (2017): Community-based economy and ecosocial transition. Teoksessa A.-L. Matthies & Närhi, K. (toim.): The Ecosocial Transition of Societes. The contribution. of social work and social policy. Routledge Advances in Social Work. Routledge, 54-70.

Eskola, A. (1975): Sosiologian tutkimusmenetelmät II. WSOY, Helsinki.

Gray, M. & Coates, J. (2015): Changing gears: shifting to an environmental perspective in social work education. Social work education 34:5. Saatavilla: https://www-tandfonline-com.ezproxy.jyu.fi/doi/full/10.1080/02615479.2015.1065807

Herath, S. (2017): The role of social workers in a time of ecosocial crisis. Teoksessa Matthies, A-L. & Närhi, K. (toim.): The Ecosocial Transition of Societes. The contribution. of social work and social policy. Routledge Advances in Social Work. Routledge, 271-285.

Hirvilammi ,T. & Helne, T. (2014): Changing paradigms: A sketch for sustainable wellbeing and ecosocial policy. Sustainability 6:4, 2160-2175. Saatavilla: https://www.mdpi.com/2071-1050/6/4/2160

Hostert, A. (2020): The view of green social work among Danish social work students and practitioners. Master thesis for Nordic Master in social work and welfare. Väitöskirja. Aalborgin yliopisto, Tanska. Saatavilla: https://projekter.aau.dk/projekter/files/334149313/Anke_Hostert___Master_Thesis___Noswel.pdf

Hotakainen, M. (2008): Muutamme ilmastoa. Ilmatieteen laitoksen tutkijoiden katsaus ilmastonmuutokseen (toim.): Karttakeskus. WS Bookwell Oy, Porvoo.

IASSW, IASSW & ICSW (2012): The Global Agenda for Social Work and Social Development. Commitment to Action. Saatavilla: https://www.ifsw.org/wp-content/uploads/ifsw-cdn/assets/ifsw_24848-10.pdf

Ilmatieteen laitos, Teematietoa. Verkossa: https://www.ilmatieteenlaitos.fi/ilmastonmuutoskysymyksia#6. Luettu 10.1.2022.

IPCC 2019: Global warming of 1,5 C. Verkossa https://www.ipcc.ch/site/assets/uploads/sites/2/2019/06/SR15_Full_Report_High_Res.pdf luettu 12.2.2021

Jung, C. (2016): Social work students' attitudes toward the natural environment. A thesis presented in partial fulfillment of the requirements for the degree Master on social work. Arizona state university. Väitöskirja. ProQuest 10107558. Saatavilla: https://www.proquest.com/openview/2e707cfd75ff2ca99356a69bc76e1b7d/1?pq-origsite=gscholar&cbl=18750

Jyväskylän yliopisto (2021): Ohjeita maisterintutkielman laatimiseksi. Yhteiskuntatieteiden ja filosofian laitos, Jyväskylän yliopisto (2021).

Marlow, C. & Van Rooyen, C. (2001): How green is the environment in social work? International Social Work 44:2, 241–254. Saatavilla: https://scholar.google.com/scholar?hl=en&as_sdt=0%2C5&q=How+green+is+the+environment+in+social+work%3F+&btnG=

Matthies, A.L. (2017): The conceptualization of ecosocial transition. Teoksessa Matthies, A-L. & Närhi, K. (toim.): The Ecosocial Transition of Societes. The contribution of social work and social policy. Routledge Advances in Social Work. Routledge, 17-35.

Matthies, A.L. & Närhi, K. (2014): Ekososiaalinen lähestymistapa rakenteellisen sosiaalityön viitekehyksenä. Teoksessa Rakenteellinen sosiaalityö (toim.) Pohjola, A., Laitinen, M. & Seppänen, M. Unipress, Kuopio.

McKinnon, J. (2013): The environment: A private concern or a professional practice issue for Australian social workers. Australian Social Work, 66:2, 156-170. Saatavilla: https://www-tandfonline-com.ezproxy.jyu.fi/doi/full/10.1080/0312407X.2013.782558

Mullaly, B. (1997). Structural social work: Ideology, theory, and practice. Oxford University Press, Ontario.

Mullaly, B. (2007). The new structural social work. Oxford University Press, Ontario.

Närhi, K. (2017): The changing understanding of the ”person in environment” in organizing public social work practice. Teoksessa Matthies, A-L & Närhi, K. (toim.): The Ecosocial Transition of Societes. The contribution. of social work and social policy. Routledge Advances in Social Work. Routledge, 301-318.

Närhi, K. & Matthies, A.-L. (2001): What is the ecological (self-)conciousness of social work? Perspectives on the relationship between social work and ecology. Teoksessa Matthies, M-L, Närhi, K. & Ward, D. (toim.): The eco-social approach in social work. Jyväskylä: SoPhi. 16-53.

Närhi, K & Matthies, A.-L. (2016): Conceptual and historical analysis of ecological social work. Teoksessa McKinnon, J & Alston, M. (toim): Ecological social work: Toward sustainability. Palgrave Macmillan, London. 21-38.

Närhi, K. & Matthies, A.L. (2018): The ecosocial approach in social work as framework for structural social work. International Social Work 2018, Vol 61:4, 490-502. SAGE. Saatavilla: https://journals-sagepub-com.ezproxy.jyu.fi/doi/full/10.1177/0020872816644663

Nöjd, T. (2016): A systematic literature review on social work considering environmental issues and sustainable development. Sosiaalityön pro gradu-tutkielma. Jyväskylän yliopisto, yhteiskuntatieteiden ja filosofian laitos.

Peeters, J. (2012): The place of social work in sustainable development: Towards ecosocial practice. International Journal of Social Welfare, 21: 287−298. Saatavilla: https://doi.org/10.1111/j.1468-2397.2011.00856.x https://onlinelibrary.wiley.com/doi/10.1111/j.1468-2397.2011.00856.x

Pohjola, A. (2012): Rakenteellisen sosiaalityön aika. Teoksessa Sosiaalisesti kestävä kehitys. (toim.): Pohjola, A & Särkelä, R. Sosiaali- ja terveysturvan keskusliitto. Helsinki.

Pohjola, A. (2014). Rakenteellisen sosiaalityön paikannuksia. Teoksessa Pohjola, A., Laitinen, M. & Seppänen, M. (toim.): Rakenteellinen sosiaalityö. Sosiaalityön tutkimuksen vuosikirja 2014. 16–37. Unipress, Kuopio.

Ranta-Tyrkkö, S. & Närhi, K. (2021): Striving to strengthen the ecosocial framework in social work in Finland. Community development journal. 56:4 2021, 608-625. Saatavilla: https://academic.oup.com/cdj/article/56/4/608/6337897

Sayer, A. (2000): Realism and Social Science. Sage, Lontoo.

Sitra & Kantar TNS Oy (2021): Suomalaisten luontosuhteet. Kyselytutkimus. Saatavilla: https://www.sitra.fi/julkaisut/suomalaisten-luontosuhteet-kysely/

Talentia (2017): Arki, arvot ja etiikka. Sosiaalialan ammattihenkilön eettiset ohjeet. (Toim.) Ammattieettinen lautakunta 2013-2016. Punamusta Oy.

Tiitinen, L. & Kauppi,A (2014): Viisi vaientamisen tapaa. Oikeus 2/2014. Saatavilla: https://www.edilex.fi/oikeus/135940001

Tuomi, J. & Sarajärvi, A. (2018): Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. Kustannusosakeyhtiö Tammi, Helsinki.

Tutkimuseettinen neuvottelukunta (2012): Hyvä tieteellinen käytäntö ja sen loukkausepäilyjen käsitteleminen Suomessa. Tutkimuseettisen neuvottelukunnan ohje 2012. Saatavilla: < https://tenk.fi/fi/ohjeet-ja-aineistot/HTK-ohje-2012 Luettu 21.2.2021

UNDP 2010. Verkossa https://www.un.org/ruleoflaw/blog/document/undp-in-action-annual-report-20102011/ Luettu 10.2.2021

UNEP Emission Gap Report 2020. Verkossa. https://www.unep.org/emissions-gap-report-2020 Luettu 10.2.2021.

Valtion ympäristöhallinto. Verkossa https://www.ymparisto.fi/fi-FI Luettu 10.1.2022.

WWF 2010: The living planet report 2010. Verkossa https://wwf.panda.org/discover/knowledge_hub/all_publications/living_planet_report_timeline/lpr_2010/ Luettu 10.1.2022.

WWF 2022: Ylikulutus. Verkossa: https://wwf.fi/uhat/ylikulutus/ Luettu 11.8.2022.

Väyrynen, M. (2018): Kestävä elämäntapa toimijan projektina. Sosiaalityön pro gradu-tutkielma. Jyväskylän yliopisto, yhteiskuntatieteiden ja filosofian laitos.

LIITTEET

LIITE 1: Kutsu kyselyyn

Vastaa alkukyselyyn ennen kurssin aloittamista, kiitos!

Hyvä sosiaalityön opiskelija,

olet aloittamassa kurssin STOS3013, Sosiaalityö ekososiaalisessa siirtymässä. Tämä kurssi on ensimmäinen suomalaisessa yliopistossa koskaan järjestetty ihmisen ja ekologisten kysymysten keskinäistä suhdetta käsittelevä sosiaalityön syventävien opintojen kurssi.

Alkukartoituskyselyn tavoitteena on kartoittaa kurssille osallistuvien opiskelijoiden ajatuksia ja kokemuksia aihepiiriin liittyen ennen uuden kurssin alkua.

Kysely on rakennettu anonyymisti siten, että edes kurssin opettajat eivät voi yhdistää vastaajia ja vastauksia keskenään. Näin ollen vastaukset käsitellään anonyymeinä. Vastaukset eivät myöskään vaikuta kurssiarvosanaan. Aineistoa käytetään sosiaalityön opiskelija Anne Aallon pro gradu -tutkielmassa sekä kurssin opettajien (Satu Ranta-Tyrkkö ja Kati Närhi) aihepiiriä koskevassa tutkimuksessa ja kurssin kehittämisessä. Vastaamalla kyselyyn annat luvan vastaustesi tutkimuskäyttöön.

Kyselyssä on viisi taustakysymystä sekä viisi avointa kysymystä, ja vastaamiseen menee noin 15 minuuttia. Kysely on suomenkielinen. Vastaaminen on vapaaehtoista, mutta suositeltavaa myös siksi, että se auttaa virittäytymään kurssin aihepiiriin. Toivomme jokaisen kurssille osallistuvan vastaavan kyselyyn 15.1.2021 mennessä. Muistathan siis vastata kysymyksiin ennen kuin aloitat kurssin opiskelun, kiitos!

LIITE 2: Kyselyn kysymykset

Yliopisto:

Sukupuoli:
Ikä:
Sosiaalityön työkokemus ja mistä tehtävistä, vuosia:

1. Mikä merkitys ympäristöllä on elämässäsi?

2. Miten pyrit toimimaan ekologisesti kestävästi omassa arjessasi?

3. Miten ymmärrät ekologisten kysymysten ja sosiaalityön välisen suhteen?

4. Mieti viimeisintä sosiaalityön työpaikkaasi, joka voi olla myös nykyinen. Jos sinulla ei ole työkokemusta sosiaalityöstä, mieti kakkosharjoittelun työpaikkaasi. Minkälaisia luontoa huomioivia tai ekologisesti kestäviä käytäntöjä olet siellä havainnut?

5. Mikä mielestäsi a. estää, b. edistää ekologisia kysymyksiä huomioivien käytäntöjen toteuttamisen sosiaalityössä?

KIITOS VASTAUKSISTASI!

LIITE 3: Ala-, ylä- ja pääluokat vastaajille esitettyihin kysymyksiin 1 ja 2.

Etsitään vastausta tutkimuskysymykseen 1: Minkälainen suhde kurssille osallistuvilla sosiaalityön opiskelijoilla on luontoon?

		Alaluokat	Yläluokat	Pääluokka
Kysymys 1 vastaajille	**Mikä merkitys luonnonympäristöllä on elämässäsi?**	Luonnon merkityksen kuvaus	Luonnon merkitys vastaajalle	Läheinen suhde luontoon
		Arvostus ja kunnioitus		
		Luonnon vaikutus ihmisen hyvinvointiin	Hyvinvointi	
		Vaikuttava tekijä		
		Aktiivinen tapa nauttia luonnosta	Ihmisen ja luonnon vuorovaikutus	
		Hyödyntäminen		
		Yhteisyyden tunne		
		Lapsuuden tuntemukset aikuisen silmin	Lapsuuden tuntemusten vaikutus	
		Lapsuus uudelleen luonnon kautta		
		Aktiivinen toiminta huomisen turvaksi	Katse tulevaisuuteen	
		Tulevaisuuden haaveet		
		Luontoa säilyttävän yhteiskunnan arvostus	Luonnonsuojelun arvostus	
		Sisäinen luontokokemus	Syvä luontokokemus	
Kysymys 2 vastaajille	**Miten pyrit toimimaan ekologisesti kestävästi omassa arjessasi?**	Materiaalin kierrätys	Omien valintojen ympäristövaikutuksen pohtiminen	
		Saastuttamisen välttäminen		
		Luonnonresurssien säästäminen		
		Matkailun välttäminen		
		Pyrkimys kestäviin valintoihin	Kestävän kehityksen turvaaminen	
		Lähituotteiden suosiminen		
		Lasten ohjaaminen kestävään kehitykseen		

LIITE 4: Ala-, ylä- ja pääluokat vastaajille esitettyyn kysymykseen 3.

Etsitään vastausta tutkimuskysymykseen 2: Miten kurssille osallistuvat sosiaalityön opiskelijat ymmärtävät ekologisten kysymysten ja sosiaalityön välisen suhteen?

Kysymys 3 vastaajille	3. Miten ymmärrät ekologisten kysymysten ja sosiaalityön välisen suhteen?	Alaluokka	Yläluokka	Pääluokka
		Määrittelemätön vastaus		
		Vastaaja kertoo, ettei tiedä vielä		
		Vastaaja ei usko ekologisten kysymysten soveltumiseen sos.työhön	Kapea ymmärrys suhteesta	Ihmisen paikka suhteessa luontoon ekososiaalisen siirtymän määrittäjänä
		Ihmisten toiminta ymmärretään ekolog. kriisien syynä		
		Ymmärrys, että luonto on sosiaalityön väline		
		Ymmärrys, että ihminen on luonnon yläpuolella		
		Ilmastopakolaisuus nähdään tulevaisuudessa sos.työn haasteena Suomessa.		
		Ilmastonmuutos nähdään ihmisoikeuskysymyksenä, jossa sosiaalityö auttaa	Rakenteellisen sosiaalityön paikka	
		Vastaaja on pohtinut ongelmien torjunnan keinoja		
		Ymmärrys, että ihminen on osa luontoa	Laaja ymmärrys suhteesta	

LIITE 5: Ala-, ylä- ja pääluokat vastaajille esitettyihin kysymyksiin 4 ja 5.

Etsitään vastausta tutkimuskysymykseen 3: Minkä tekijöiden kurssille osallistuvat sosiaalityön opiskelijat näkevät estävän tai edistävän ekologisia kysymyksiä huomioivat työkäytännöt sosiaalityön ammatissa?

		Alaluokka	Yläluokka	Pääluokka
Kysymys 4 vastaajille	**4. Mieti viimeisintä sosiaalityön työpaikkaasi, Minkälaisia luontoa huomioivia tai ekologisesti kestäviä käytäntöjä olet siellä havainnut?**			
		Ekol. Kestäviä käytäntöjä ei havaittavissa	Ei tilaa ympäristön huomioimiselle	
		Puutteellinen keskustelukulttuuri		
		Kaupunkirakenteen ongelmat		Mikä saa aikaan muutoksen?
		Perinteiset käytännöt	Perinteinen ympäristöajattelu	Mikä saa arvot muuttumaan?
		Uudet ideat	Uusi ekologinen ajattelu	
Kysymys 5 a vastaajille	**Mikä mielestäsi edistää ekologisia kysymyksiä huomioivien käytäntöjen toteuttamisen sosiaalityössä?**			**Tieto on muutoksen avain**
		Resurssien puute	Resurssit	
		Arvot ja asenteet	Arvot ja asenteet	
		Jäykät toimintatavat	Toimintatapa	
		Tiedon puute	Tieto	
Kysymys 5 b vastaajille	**Mikä mielestäsi edistää ekologisia kysymyksiä huomioivien käytäntöjen toteuttamisen sosiaalityössä?**			
		Tiedon saanti	Tieto	
		Uudet visiot	Arvot ja asenteet	
		Kulttuurin vapaus		
		Uusien työkäytäntöjen mahdollisuus	Toimintatapa	
		Riittävät resurssit	Resurssit	